

حقوق تجارت (۱)

دکتر ربیعہ اہقینر

خلاصہ و نکات مرہم

کیانوٹر کلانٹر

تابستا ۹۵

منبع درس: کتاب حقوق تجارت (کلیات، معاملات تجاری، تجار و سازماندهی فعالیت تجاری)

دکتر ربیعا اسکینی انتشارات سمت

تعریف حقوق تجارت

حقوق تجارت عبارتست از مجموعه قوانین و مقررات حاکم بر اعمال تجاری و تجار

حقوق تجارت = حقوق اعمال تجاری + حقوق تجار

مفهوم تجارت

- تجارت در کنار صنعت و زراعت از اقسام کسب به شمار می رود .
- مفهوم و قلمرو تجارت در علوم مختلف متفاوت است. مثلاً مفهوم تجارت در اقتصاد شامل خرید و فروش کالای ساخته شده می شود در حالیکه در حقوق تجارت اعمالی که جنبه تولیدی، صنعتی، خدماتی و ... دارند نیز تجارت تلقی می شوند.

تاریخچه حقوق تجارت:

دوره باستان

قرون وسطی

دوره جدید

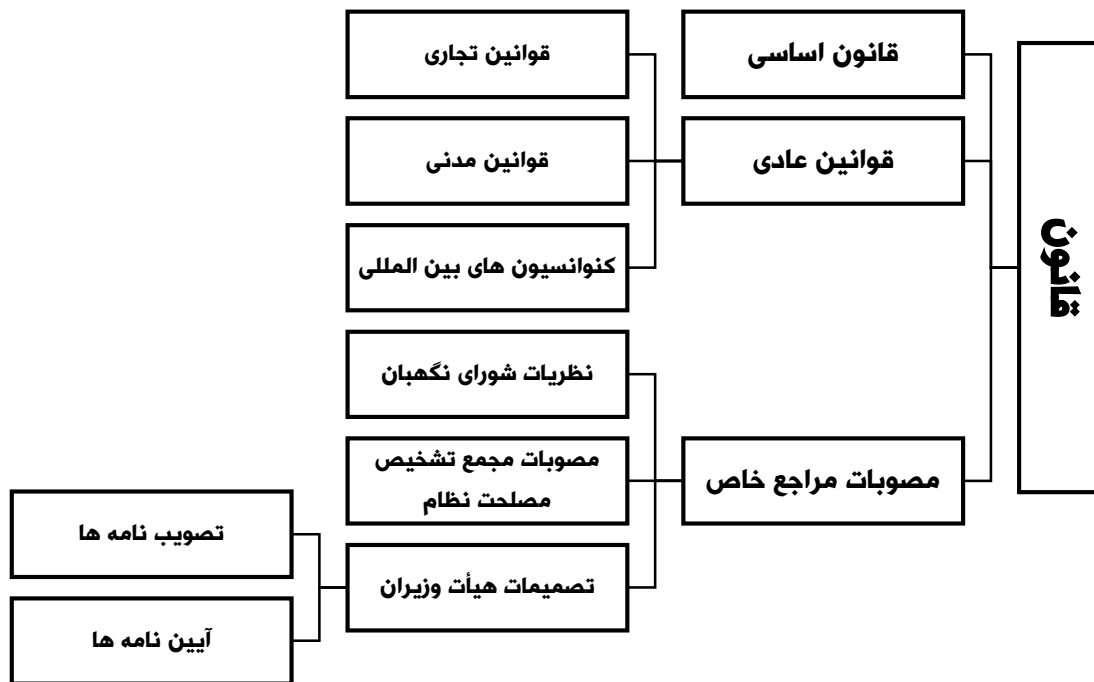
دوره معاصر

- درک بهتر مقررات مستلزم بررسی تاریخ آن است .
- حقوق تجارت در ایران سابقه زیادی ندارد ولی با حقوق دیگر کشورها رابطه تنگاتنگ دارد.
- عمده حقوق تجارت ایران از حقوق کشورهای اروپایی اقتباس شده است.
- سابقه تجارت در ایران در حد تمدن ایران است ولی حقوق تجارت ایران در حقوق فرانسه ریشه دارد که خود از حقوق روم سرچشمه گرفته است.

منابع حقوق تجارت:

- ۱- قانون
- ۲- عمل فعالان تجاری
- ۳- رویه قضایی
- ۴- عقاید علمای حقوق تجارت

- به سرچشمه های حقوق تجارت که قوانین و اصول و مقررات تجاری از آنها نشأت می گیرد منابع حقوق تجارت قانون در معنی عام به هر قسم مقررات اطلاق می شود ولی در معنی خاص به مصوبات قوه مقننه قانون گفته می شود.

مهمترین قانون تجاری یا قانون تجارت

- قانون تجارت مهمترین قانونی است که در زمینه مسائل تجاری به تصویب رسیده است و مشتمل بر انواع موضوعات تجاری است.

- اولین قانون تجارت در سالهای ۱۳۰۳ و ۱۳۰۴ به تصویب رسید که بعدها در سال ۱۳۱۱ جای خود را به قانون تجارت فعلی داد.

- قانون تجارت ۱۳۱۱ بازتاب ناقصی از قانون تجارت ۱۸۰۷ فرانسه می باشد.

- قانون تجارت مشتمل بر موضوعاتی مانند تعریف تاجر، معاملات تجاری، دفاتر تجاری، شرکتهای تجاری، اسناد تجاری، نمایندگان تجاری، ضمانت تجاری، ورشکستگی و ... است.

- قانون تجارت تنها قانون مربوط به تجار و اعمال تجاری نیست و در زمینه موضوعات تجاری قوانین متعددی به تصویب رسیده است.

تجدید نظر در قانون تجارت

- پس از تصویب قانون تجارت در سال ۱۳۱۱ تنها اصلاحیه اساسی این قانون مربوط به سال ۱۳۴۷ می باشد که طی آن مواد ۲۱ تا ۹۳ قانون تجارت تغییر یافت و قانون اصلاحی حاوی ۳۰۰ ماده مربوط به شرکتهای سهامی جایگزین مواد مزبور گردید.

- در تیر ماه سال ۱۳۸۴ به همت وزارت بازرگانی تجدید نظر کلی در تمام قانون تجارت به انجام رسید و پس از تصویب در هیأت وزیران به صورت لایحه به مجلس شورای اسلامی تقدیم شده است. در آینده نه چندان دور شاهد تغییرات زیادی در قانون تجارت خواهیم بود.

عمل فعالان تجاری:

الف) عرف و عادت تجاری

ب) رسم تجاری

- تعریف عرف و عادت تجاری: رویه عملی تجار که در انجام معاملات تجاری به آن پایبند هستند.

تعریف رسم تجاری:

- رویه عملی تجار که مربوط به منطقه یا صنف خاصی از تجار است.

- تفاوت رسم با عرف و عادت:

۱- رسم مربوط به منطقه خاص یا تجارت خاص است ولی عرف و عادت فراگیر می باشد .

۲- رسم وقتی الزام آور است که مورد توافق قرار گیرد ولی عرف و عادت در هر حال لازم الاتباع است.

عرف:

الف) عام

ب) خاص

عرف عام در خصوص همه معاملات است ولی عرف خاص مربوط به زمینه خاصی از تجارت است.

تعارض عرف با قانون:

الف) تعارض عرف با قوانین امری

ب) تعارض عرف با قوانین تکمیلی

- در تعارض عرف تجارتي با قوانین امری باید قوانین را مقدم داشت ولی در تعارض عرف با قوانین تکمیلی، عرف مقدم است.

دکترین (عقاید علمای حقوق تجارت)

- نظریات و عقاید دانشمندان حقوق تجارت که در آثار ایشان منتشر می شود منبع غیر مستقیم حقوق تجارت است که در وضع قوانین، اصلاح آنها، تفسیر قوانین و مقررات موثر است.

- پیروی از عقاید علمای حقوق سودمند است ولی الزام آور نیست.

رویه قضایی

- نحوه برخورد و طرز عمل دادگاهها در رسیدگی به دعاوی را رویه قضایی می نامند. هر چند رویه قضایی محاکم مبتنی بر قانون است ولی استنباط از قانون ممکن است متفاوت باشد که منجر به رویه های مختلف می گردد.

- هماهنگ نمودن رویه های قضایی دادگاهها به عهده هیأت عمومی دیوان عالی کشور است.

- رأی هیأت عمومی دیوان عالی کشور را رأی وحدت رویه قضایی می گویند که به موجب قانون برای تمام دادگاهها و شعب دیوان لازم الاتباع است.

- رأی وحدت رویه قضایی در حکم قانون است.

- آراء وحدت رویه قضایی که در موضوعات تجارتي صادر می شوند از منابع حقوق تجارت محسوب می شوند.

رابطه حقوق تجارت با سایر رشته ها

رابطه حقوق تجارت و حقوق مدنی

- ۱- قانون مدنی قانونی عام یا قانون مادر است و در سکوت قانون تجارت قابل استناد می باشد.
- ۲- اصول کلی عقود و معاملات در قانون مدنی پیش بینی شده است.
- ۳- گاهی مقررات حقوق مدنی مانع رفع نیازهای تجارتي است.
- ۴- در بسیاری از مواد قانون تجارت به مقررات قانون مدنی احاله شده است.
- ۵- حقوق تجارت تابع اصول خاصی است که در حقوق مدنی نیازی به آنها نیست.
- ۶- هدف مقررات حقوق مدنی حفظ ثروت است ولی هدف حقوق تجارت گردش ثروت است .
- ۷- در حقوق تجارت اصل آزادی ادله پذیرفته شده بر خلاف حقوق مدنی.
- ۸- برخی از موضوعات پیش بینی شده در حقوق تجارت در حقوق مدنی سابقه ندارد .
- ۹- در حقوق مدنی به ماهیت اعمال بها داده می شود ولی در حقوق تجارت به ظاهر اعمال توجه می شود.
- ۱۰- اموال غیر مادی در حقوق تجارت اهمیت بیشتری نسبت به حقوق مدنی دارند.
- ۱۱- حقوق تجارت برخلاف حقوق مدنی تحت تأثیر حقوق خارجی است.
- ۱۲- حقوق تجارت بیش از حقوق مدنی نیازمند تحول و بازنگری است.
- ۱۳- مقررات آمره در حقوق تجارت بیشتر از حقوق مدنی است.
- ۱۴- تخطی از مقررات آمره در حقوق تجارت گاه موجب مسئولیت کیفری است برخلاف حقوق مدنی.

رابطه حقوق تجارت با حقوق عمومی:

۱- در حقوق اساسی ساختار کلی اقتصاد کشور ترسیم شده است و اصولی چون آزادی انتخاب شغل، احترام به مالکیت و ... در آن دیده می شود.

۲- فعالیتهای تجارتهی گاه باید تحت نظارت و گاه دخالت تشکیلات اداری و دولتی انجام می گیرد.

رابطه حقوق تجارت با حقوق جزا

- تخلف از برخی مقررات تجاری دارای ضمانت اجرای کیفری است.

- حقوق جزای تجاری رشته ای است که به این موضوع می پردازد.

رابطه حقوق تجارت با حقوق کار

- معمولاً تاجر کارکنانی دارند که به نام و حساب تاجر فعالیت نموده و از تاجر مزد می گیرند. تنظیم روابط میان کارکنان زیر دست تاجر با او تابع قانون کار است.

رابطه حقوق تجارت با حقوق بین الملل

۱- در تجارت خارجی باید مقررات و موازین بین المللی مطالعه شود.

۲- اگر در تجارت خارجی تعارض احتمالی میان قوانین وجود داشته باشد حل تعارض در قانون تجارت پیش بینی نشده باشد باید به قواعد حل تعارض در حقوق بین الملل خصوصی مراجعه نمود.

رابطه حقوق تجارت و علم اقتصاد

۱- ارتباط میان این دو رشته موضوعی است.

۲- ارتباط میان این دو رشته به حدی است که گروهی به جای حقوق تجارت معتقد به حقوق اقتصادی هستند.

ارتباط حقوق تجارت و حقوق مالی

۱- قسمتهای عمده مشکلات مربوط به بررسی دفاتر، اسناد، ترازنامه، صورت حسابهای تاجر جهت روشن شدن مالیات بر درآمد یا تعقیب متخلفین مالیاتی، ترتیب مطالبه مالیات، رسیدگی به شکایات و ... موجب ارتباط میان این دو رشته شده است.

۲- میزان تمیز مالیاتی اسنادی چون سفته، برات و چک در قانون مالیاتها پیش بینی شده است.

حقوق تجارت حقوق تجار است یا حقوق معاملات تجاری؟

- در حقوق معاملات تجاری قانون مجموعه ای از اعمال را تعریف و آنها را تجاری می شناسد. در حقوق تجار، قانون حقوق و تکالیف اشخاص تاجر را تعیین می کند.

- در نظریه موضوعی (Objective) حقوق تجارت مبتنی بر حقوق معاملات تجاری است در حالی که در نظریه شخصی (Subjective) ابتدا تاجر شناسایی و حقوق و تکالیف او مطالعه می گردد.

نقاط قوت نظریه شخصی

۱- حقوق تجارت، حقوق صنفی و ناظر به تجار است. پس معاملات اشخاص غیر تاجر باید تابع مقررات حقوق مدنی باشد.

۲- تشخیص تاجر طبق این نظریه به سادگی و از روی دفتر ثبت تجاری به عمل می آید.

نقاط ضعف نظریه شخصی

۱- تاجر نامرئی در این نظریه شناسایی نمی شوند.

۲- تمام معاملات تجار، تجاری نیست.

۳- برخی اعمال ذاتاً تجاری است چه به وسیله تجار یا غیر تجار انجام گیرند.

نقاط قوت نظریه موضوعی

۱- حقوق تجارت به معنی حقوق اعمال تجاری است و قانونگذار حقوق تجار را در ضمن حقوق تجارت بیان کرده است.

۲- اعمال تجارتي صرف نظر از انجام دهندگان بايد تابع مقررات تجارتي باشد.

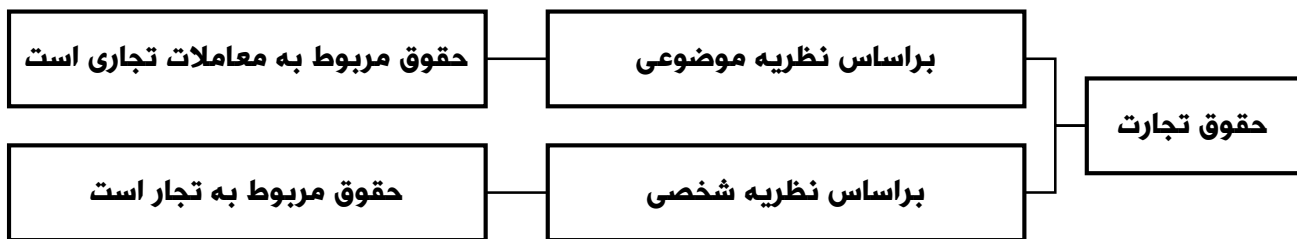
نقاط ضعف نظريه موضوعي

۱- بسياري از معاملات تجارتي و غير تجارتي داراي عناوين مشترك است و يافتن قانون حاكم بر آنها دشوار است.

۲- تشخيص تاجر از غيرتاجر ساده نيست و نيازمند تحقيق و بررسي است.

وضعيت حقوق تجارت ايران

- حقوق تجارت ايران هر چند گرايش بيشتري به نظريه موضوعي دارد ولي در واقع تركيبی از هر دو نظريه موضوعي و شخصي در آن ديده مي شود.

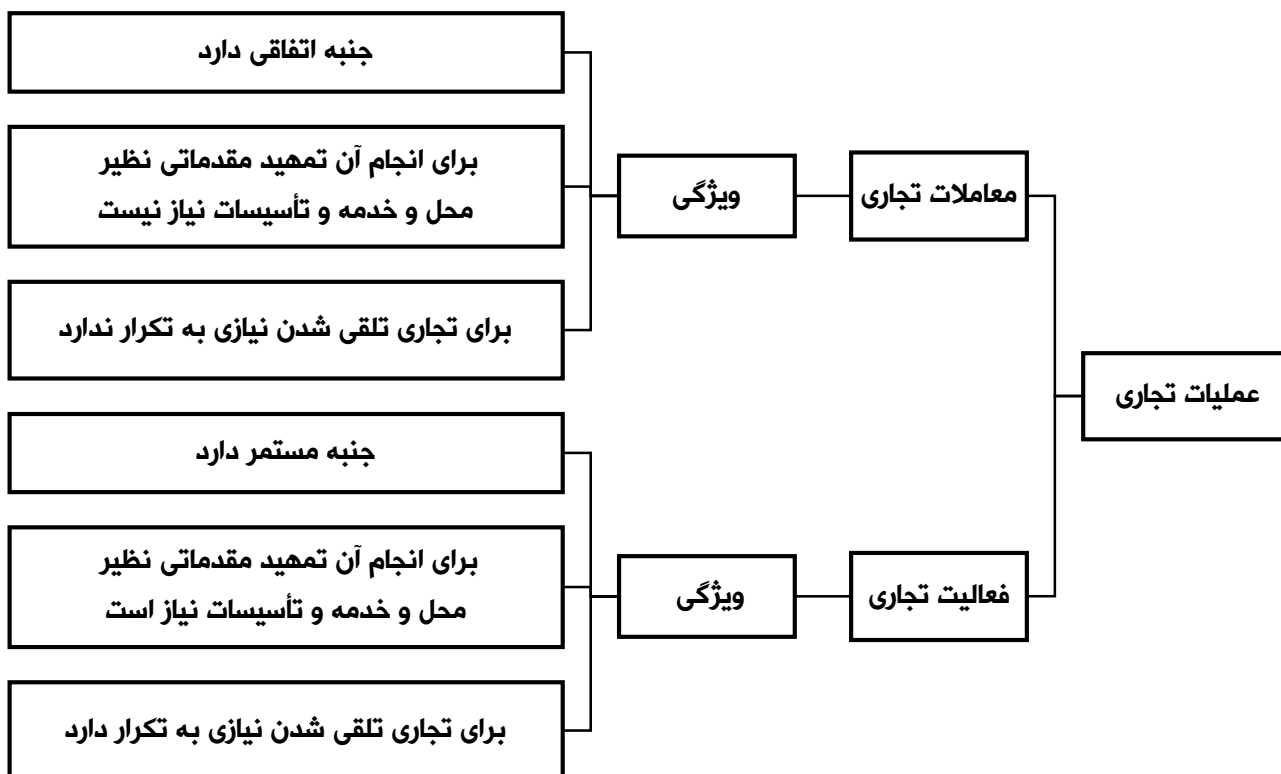
ضرورت شناسايي معاملات تجارتي

- در ماده يك قانون تجارت تاجر به كسي اطلاق مي شود كه شغل معمول خود را انجام معاملات تجارتي قرار بدهد. پس براي شناسايي تاجر ابتدا بايد معاملات تجارتي را شناخت. در ماده دو قانون تجارت معاملات تجارتي در ده بند نام برده شده است. در برخي از اين بندها يك يا چند فعاليت تجارتي آمده است لذا نمي توان آنها را معامله ناميد.

پيشهاد

- بهتر بود ماده دو قانون تجارت به جاي اين كه مقرر دارد معاملات تجارتي از قرار ذيلند مقرر مي داشت عمليات تجارتي از قرار ذيلند تا هم شامل معاملات تجارتي و هم شامل فعاليتهاي تجارتي مي گشت.

اقسام عملیات تجاری:

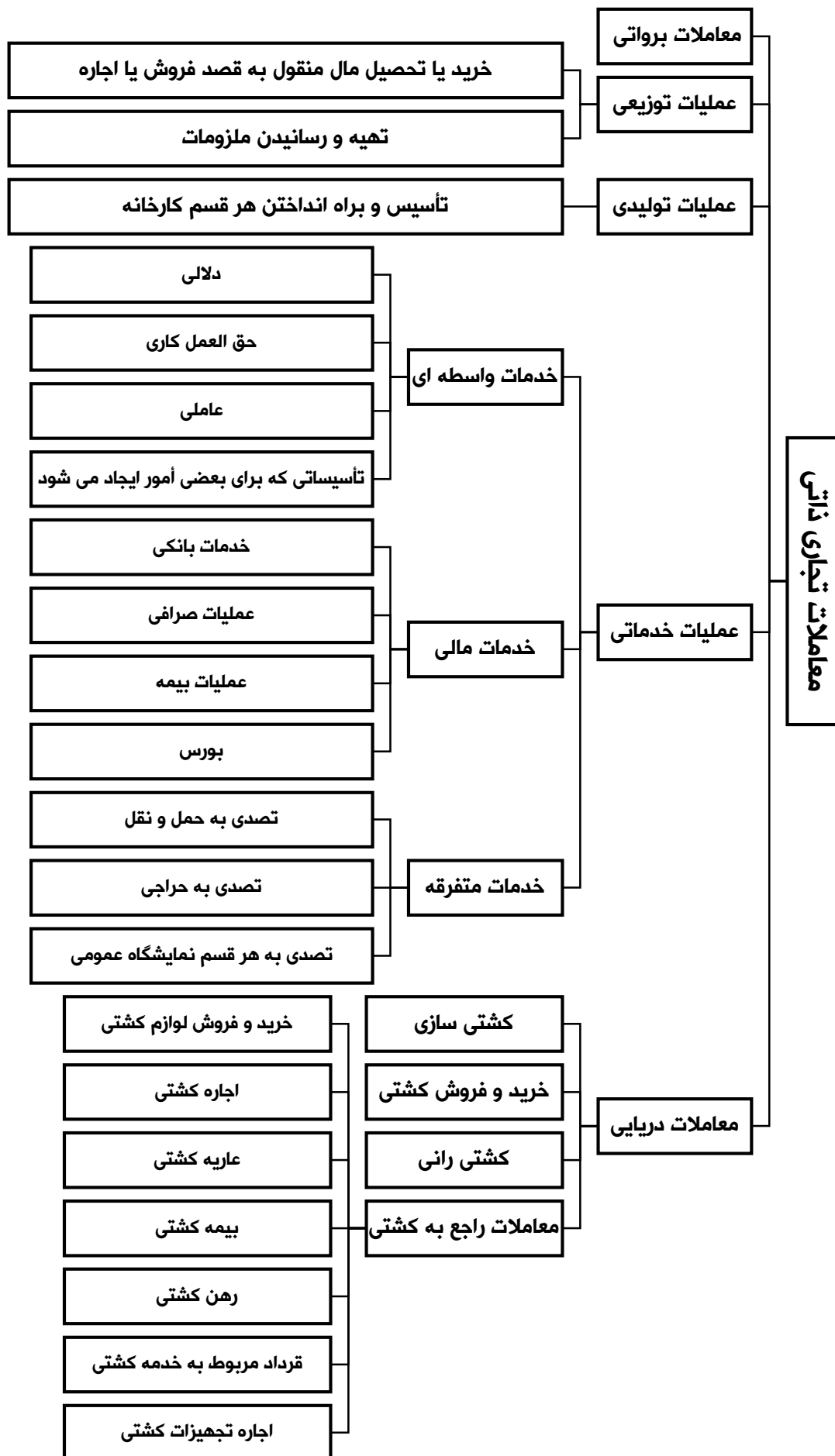
۱- عملیات تجاری تولیدی

۲- عملیات تجاری توزیعی

۳- عملیات تجاری خدماتی

این تقسیم بندی جامع و کامل نیست ولی مناسبترین تقسیم بندی است.

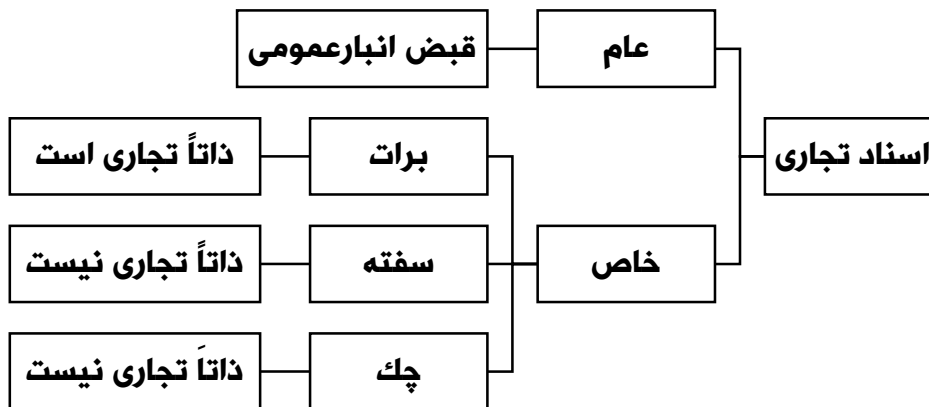
معاملات برواتی که در بند ۸ ماده ۲ آمده با هیچ یک از تقسیمات تطبیق نمی کند و عملیات مربوط به کشتی در بند ۱۰ همان ماده می تواند در هر سه قسمت قرار گیرد.

معاملات برواتی

- بروات جمع برات است.
  - نام دیگر معاملات برواتی؛ معاملات تجاری حکمی یا تشبیهی (یا ذاتی) است.
  - در قانون تجارت این سند تعریف نشده است.
  - در تعریف برات می توان گفت برات سندی است که به موجب آن صادر کننده به دیگری دستور می دهد وجه مندرج در آن را در موعد مندرج در سند به دارنده آن بپردازد.
  - تعهد نباشی از برات معتبر نیست مگر اینکه شرایط شکلی در برات رعایت شده باشد، و اگر شرایط رعایت نشده باشد حواله محسوب می شود.
  - ویژگی های تعهدات براتی؛
    - ۱- تفاوت این اسناد با یک تعهد مدنی در خصوص تأمین خواسته.
    - ۲- اگر دعوا مدنی باشد به تاجر مهلت پرداخت داده می شود و اگر تعهد براتی باشد به مدیون مهلت داده نمی شود.
    - ۳- اگر تعهد مدنی باشد تجزیه دین ممکن نیست و اگر تعهد براتی باشد دین تجزیه می شود. (جایز است)
  - اگر مبلغی از برات پرداخت شود به همان اندازه برات دهنده و ظهرنویس ها بری می شوند.
  - هیچ دادگاهی نمی تواند بدون رضایت دارنده برات برای پرداخت وجه آن به مدیون مهلت بدهد.
  - منظور از معاملات برواتی اعمالی است که روی این سند انجام می شود، مانند صدور، قبول، ظهرنویسی و ضمانت.
- ✓ هر کس این چهار مورد را انجام دهد تاجر محسوب می شود.

- معاملات راجع به سفته و چک معاملات تجاری محسوب نمی شود. مگر اینکه برای امور تجاری داده شده باشند.

علت تجارتي بودن معاملات برواتي

۱- این سند از ابتدا میان تجار و در معاملات تجارتي استفاده شده است.

۲- تعهدات ناشی از این سند به دلیل ماهیت خاصی که دارد مورد نیاز غیرتجار نیست.

عملیات تجارتي توزیعی

- منظور مجموعه اعمالی است که موجب رساندن کالا از تولید کننده یا فروشنده عمده به فروشنده جزء و در نهایت به مصرف کننده می شود.

اقسام عملیات تجارتي توزیعی

۱- خرید یا تحویل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از این که تصرفاتی در آن شده یا نشده باشد.

۲- تهیه و رساندن ملزومات

ماده ۲

- ماده ۲ ق.ت این امکان را می دهد که اولاً تجار حقیقی را بشناسیم و رژیم حقوقی ورشکستگی را در مورد آنها اعمال کنیم ثانیاً ملاکی برای تشخیص تشکیلات غیرتجارتی از شرکت های تجارتي است.

نکات قابل توجه در بند یک ماده ۲

- خرید از جمله روشهای تحصیل مال است .

- تحصیل اعم از خرید است که ممکن است از طریق انجام اعمال حقوقی متنوعی (مانند: عقد صلح، هبه، معاوضه، حیازت مباحات و...) صورت پذیرد.

- هر چند خرید رایج ترین روش تحصیل مال در تجارت است ولی با آوردن قید تحصیل طرق دیگری چون معاوضه مشمول تعریف قرار می گیرند و هم تجار نمی توانند با انجام معاملاتی به غیر از خرید از شمول مقررات تجارتي بگریزند.

- قصد فروش یا اجاره آنچه خریداری یا تحصیل می شود باید حین خرید یا تحصیل وجود داشته باشد.

- هر چند در حقوق ابزاری برای احراز قصد واقعی وجود ندارد ولی می توان از شواهد قرائن و امارات به آن پی برد .

- خرید یا تحصیل به قصد فروش یا اجاره عمل تجاری ذاتی است ولی فروش یا اجاره از اعمال تجارتي تبعی است یعنی تجارتي است چون تاجر آن را انجام می دهد و اگر خرید یا تحصیل تجاری نباشد عمل فروش یا اجاره نیز تجاری تلقی نمی شود.

- ما دو نوع تصرف داریم:

۱- تصرف حقوقی مانند عقد اجاره، رهن، عاریه.....

۲- تصرف فیزیکی مانند استفاده از ماشین یا خانه و....

✓ مقصود قانونگذار از اموال منقول در بند یک ماده ۲؛ به قرینه آن که مقرر داشته تصرفاتی (تصرفات فیزیکی) در آن شده یا نشده باشد، اموال مادی (عینی) است.

✓ اگر سود به واسطه عمل شخص باشد تجاری نیست و اگر به واسطه قرارداد و معامله باشد تجاری است.

✓ اگر حاصل درآمد شخص، از تصرف در مال خریداری شده باشد باید او را **صنعتگر** دانست نه تاجر.

✓ با توجه به بند ۱ ماده ۲ ق.ت می توان گفت عبارت تصرف را باید با توجه به عبارت (قصد فروش) تفسیر کرد و باید گفت عمل کسی که مالی را می خرد و با وجود تصرف در آن قصد دارد از فروش آن سود ببرد تجاری است! (ولی میزان تصرف در مال، در تجاری بودن عمل نقش دارد)؛ یعنی عمل کسی که مالی را می خرد و در آن تصرف می کند اما قصد ندارد از فروش آن سود ببرد، بلکه در آمدش حاصل از تصرفی می باشد که در مال داشته است، تجاری تلقی نمی شود. مانند خیاط، نجار یا نقاش (منظور پیشه وران است که حاصل عمل خود در مال را دریافت میکنند).

- با آوردن قید منقول برای مال نتیجه می شود که خرید یا تحصیل مال غیر منقول هر چند به قصد فروش یا اجاره باشد تجاری نیست .

✓ مثلاً: فردی ماشینی خریداری می کند به قصد استفاده شخصی ولی چند روز بعد از خرید به علت تنگدستی آن ماشین را اجاره می دهد این معامله خرید تجاری **نمی باشد** زیرا در آن قصد فروش و اجاره وجود ندارد!

- معاملات **غیر منقول** به هیچ وجه تجاری نیستند. (مستنبط بند اول ماده ۲ و ماده ۴ ق.).

☑ اگر شرکت سهامی (عام یا خاص) **به قصد انتفاء** معاملات غیرمنقول انجام دهد، این معاملات تجاری است (مستنبط ماده ۲ اصلاحی ۱۳۴۷).

☑ طبق ماده ۵ قانون تملک آپارتمانها ۱۳۴۳ اعمال شرکتهای (موضوع ماده ۲۰ ق.ت) که به قصد **ساختمان سازی** (خانه و آپارتمان و محل کسب) برای فروش یا اجاره تشکیل می شوند در زمره اعمال تجاری می باشند.

✓ معاملات اموال غیر منقول؛ مدنی محسوب می شوند! چنانچه توسط شرکت های موضوع ماده ۲۰ ق.ت انجام شوند، در صورتی تجاری است که خرید زمین به منظور ساخت آپارتمان و به قصد اجاره و فروش صورت بگیرد.

✓ اگر ساخت و ساز نباشد عمل تجاری محسوب نمی شود مثلا خرید و فروش ساختمان تجاری نیست ولی ساختن و فروختن ساختمان اگر توسط این شرکت ها انجام شود تجاری است.

✓ آیا خرید و فروش اموال غیر منقول برای عملی غیر از ساختن آپارتمان که در ماده ۵ تملک آپارتمان ها آمده است، چنانچه توسط شرکت سهامی صورت گیرد عمل تجاری است؟

☑ از نظر دکتر اسکینی پاسخ منفی است و از نظر سایر اساتید پاسخ مثبت است (در این مورد نظر سایر اساتید ملاک کنکور است).

- در ماده ۴ گفته شده معاملات اموال غیر منقول به هیچ وجه تجاری محسوب نمی شود و در بند ۳ ماده ۲ ق. ت یک استثناء آمده و آن هم تسهیل معامله ملکی است، از طرفی بند ۱ ماده ۲ اشاره کرده است خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول، ولی در بند ۳ ماده ۲ اشاره به تسهیل معاملات کرده یعنی شخص خودش معامله غیر منقول نمی کند، بلکه این معاملات را تسهیل می کند و این کار تجاری است! و فقط صاحب این تأسیسات (صاحب بنگاه) تاجر محسوب می شود.

☑ طبق ماده ۵۴ مصوب ۱۳۴۷ پذیره نویسی و خرید اوراق قرضه عمل تجاری نمی باشد. باید توجه داشت که پذیره نویسی مخصوص شرکت سهامی عام می باشد، از طرفی ماده ۲ اصلاحی ۱۳۴۷ می گوید شرکت سهامی (عام یا خاص) شرکت بازرگانی (تجاری) محسوب می شود؛ یعنی هر معامله ای انجام دهد تجاری محسوب می شود؛ در نتیجه پذیره نویسی و خرید اوراق قرضه توسط شرکت سهامی تجاری محسوب نمی شود.

نکات قابل توجه در بند دو ماده ۲

- تهیه و رساندن ملزومات در قالب موسسه عمل تجاری است.
- موسساتی که در ازای دریافت مزد کالاهایی را به مشتریان می رسانند تاجرند.
- اگر آنچه توزیع می شود توسط موسسه خریداری و به مشتری فروخته شود مشمول بند قبلی قرار می گیرد.
- تصدی به مفهوم تکرار است.

عملیات تجاری تولیدی

- منظور از عملیات تجاری تولیدی عملیاتی است که مواد اولیه با قصد فروش تبدیل به کالای جدید می گردد.

- بند ۴ ماده ۲ به این نکته اشاره دارد که تولید کارخانه موضوع بحث است و نباید برای حوائج شخصی باشد وگرنه ساخت و ساز یا فروش خود کارخانه عمل تجاری نیست.

- هر چند این عملیات ممکن است تحت شمول بند یک ماده دو قانون تجارت قرار گیرد ولی در بند ۴ تحت عنوان تأسیس و به کار انداختن هر قسم کارخانه آمده است.

- ممکن است مواد اولیه مال صاحب کارخانه نباشد در این صورت بند یک ماده در شامل آن نشده ولی طبق بند ۴ همان ماده عمل تجاری است.

- هر چند تأسیس و به کار انداختن کارخانه بعید است برای استفاده شخصی باشد، با این حال در چنین فرض نادری قانونگذار کارخانه داری را تجاری نمی داند.

✓ هرگاه کارخانه به صورت شرکت نبوده و به وسیله یک نفر دائر گردد، این عمل تجاری بوده و صاحب آن تاجر است!

تفاوت کارخانه دار با صنعتگر

۱- کارخانه دار معمولاً از کار دیگران که در کارخانه کار می کنند سود می برد ولی صنعتگر حاصل دست رنج خود را بدست می آورد.

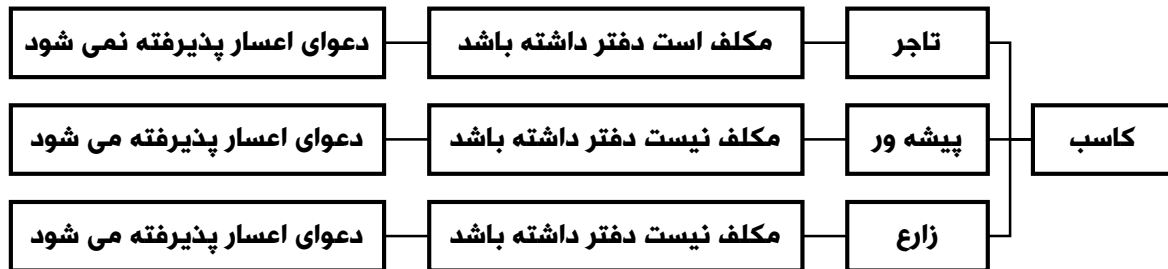
۲- سود صنعتگر بیشتر از محل کاری است که انجام می دهد ولی کارخانه دار از فروش کالای ساخته شده سود می برد.

۳- تاجر مشمول قوانین ورشکستگی است ولی پیشه ور خیر.

۴- تاجر باید دفاتر تجاری (ماده ۱۶ ق.ت) داشته باشد ولی پیشه ور نیازی به دفتر ندارد..

عملیات تجاری خدماتی

- منظور از عملیات تجاری خدماتی عملیاتی است که طی آن تاجر خدمتی به مشتری ارائه می دهد.

اقسام عملیات تجاری خدماتی:

۱- خدمات واسطه ای

۲- خدمات مالی

۳- خدمات متفرقه

اقسام عملیات تجاری خدماتی واسطه ای:

۱- دلالی

۲- حق العمل کاری (کمیسیون)

۳- عاملی

۴- تأسیساتی که برای انجام برخی امور ایجاد می شوند.

- تعریف تاجر واسطه ای: تاجری که با خدمات خود امور مشتریان (تاجر یا غیرتاجر) خود را تسهیل می کند.

دلالی

- مقررات مربوط به دلالی در قانون تجارت از ماده ۳۳۵ تا ۳۵۶ آمده است.

- علاوه بر قانون تجارت، دلالی دارای قانون مستقلی تحت عنوان "قانون راجع به دلالان" مصوب ۱۳۱۷ و آیین نامه های مربوط به آنست.

تعریف دلال

- طبق ماده ۳۳۵ قانون تجارت دلال کسی است که در مقابل اجرت واسطه انجام معاملاتی شده یا برای کسی که می خواهد معاملاتی نماید طرف معامله پیدا می کند.
- دلال میان طرفین معامله نقش واسطه را ایفا نموده و خود در انعقاد معامله نقشی ندارد.
- دلال ضامن انجام معامله یا اجرای آن نیست.
- وقتی معامله انجام شد دلال استحقاق دریافت اجرت را پیدا می کند.
- دلال در صورتی در معامله مسئولیت می یابد که یا ضامن یکی از دو طرف در برابر دیگری شود یا خود در معامله سهیم باشد .

حق العمل کاری (کمیسیون)

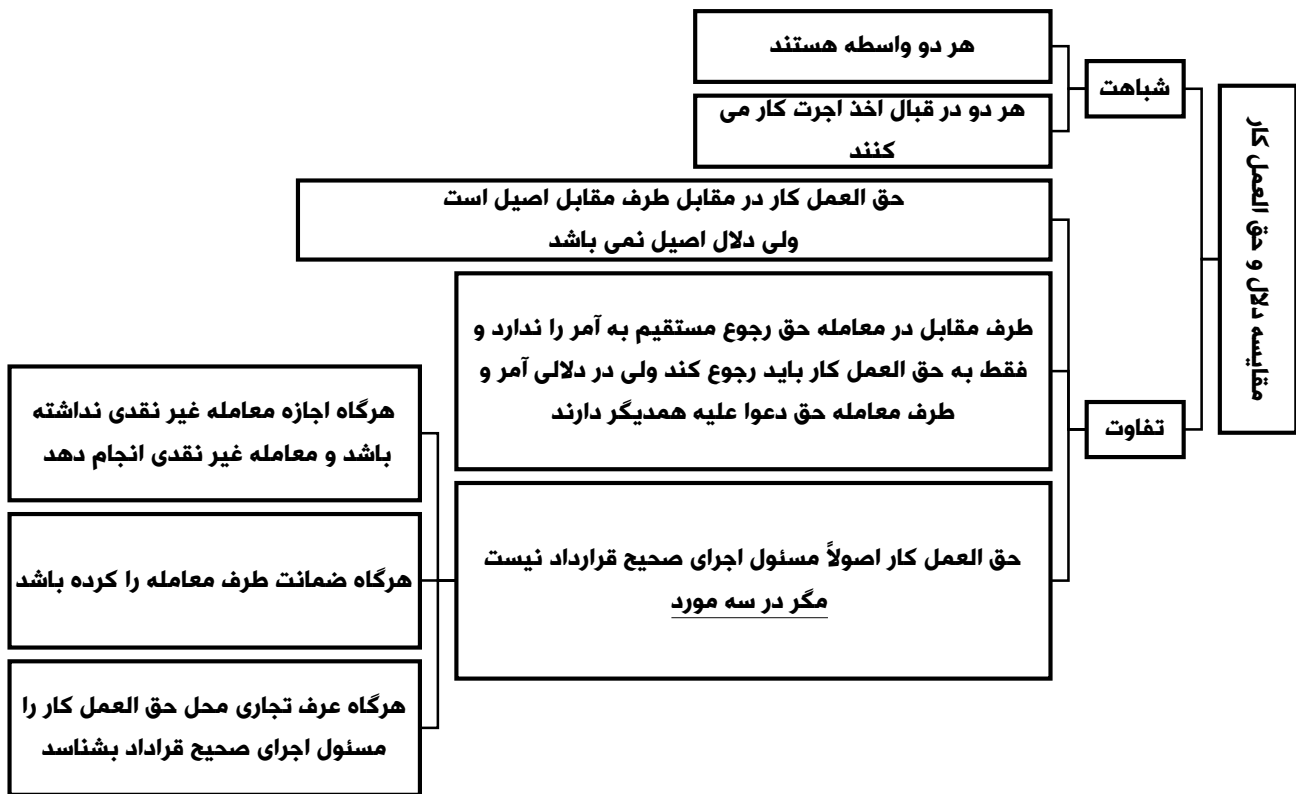
- مقررات مربوط به حق العمل کاری از ماده ۳۵۷ تا ۳۷۶ در قانون تجارت وارد شده است.

تعریف حق العمل کار (کمیسیونر)

- طبق ماده ۳۵۷ قانون تجارت حق العمل کار کسی است که به اسم خود ولی به حساب دیگری (آمر) معاملاتی کرده و در مقابل حق العملی دریافت می دارد.
- ✓ کارگزاران بورس حق العمل کار هستند.

مسئولیت حق العمل کار

- چون حق العمل کار به نام خود معامله می کند لذا در برابر طرف معامله مسئول است. حق العمل کار باید تابع دستورات آمر بوده و چنانکه او گفته است معامله را به انجام رساند.
- حق العمل کار در معاملات باید مصلحت آمر را رعایت کند.
- حق العمل کار وقتی مستحق کمیسیون می گردد که معامله اجرا شده باشد.
- حق العمل کار نمی تواند شخصاً مالی را به عنوان فروشنده به آمر بدهد یا خود خریدار کالاهای آمر باشد مگر این که چنین اختیاری از سوی آمر داشته باشد یا مأمور خرید یا فروش کالایی باشد که دارای مظنه بورسی یا بازاری است.

عاملی

- برخلاف دلال و حق العمل کار، عامل در مقررات ما تعریف نشده است.
- اجرت عامل، غالباً مانند دلال و حق العمل کار، به صورت درصد معین میشود.

تعریف عامل

- در تعریف عامل میان حقوقدانها اختلاف نظر دیده می شود.
- به نظر می رسد عامل ترجمه لفظ *Agence* به معنی نماینده است و او کسی است که به نام و حساب دیگری معامله می کند.
- در حقیقت عامل وکیل آمر بوده و تابع مقررات وکالت است.
- عامل نیاز نیست در جای خاصی باشد و هر جایی می تواند فعالیت کند.
- آمر نیاز نیست حتماً تاجر باشد، آمر هر کسی می تواند باشد.

- عامل می تواند برای هر تعداد آمر فعالیت کند.

- عامل به عنوان نماینده وارد مامله می شود.

تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می شوند

- این عبارت قانونی در ماده ۲ قانون تجارت کلی و مبهم است.

- قانونگذار مفهوم این عبارت را با ذکر سه مثال روشن نموده است.

- تسهیل معاملات ملکی، پیدا کردن خدمه و تهیه و رساندن ملزومات دارای وجه اشتراک هستند. هر سه عمل خدماتی می باشند.

- تسهیل هر امری مشمول بند ۳ ماده ۲ ق.ت نمی شود، چرا که تسهیل مشاغلی که به دانش و تخصص خاصی نیاز دارد شامل این بند نمی شود.

نتیجه

- تصدی به هر قسم تأسیساتی که خدماتی باشند تجارتي خواهند بود.

- تسهیل معاملات ملکی ۲ شرط دارد: ۱- تصدی ۲- تأسیاست مربوط به آن

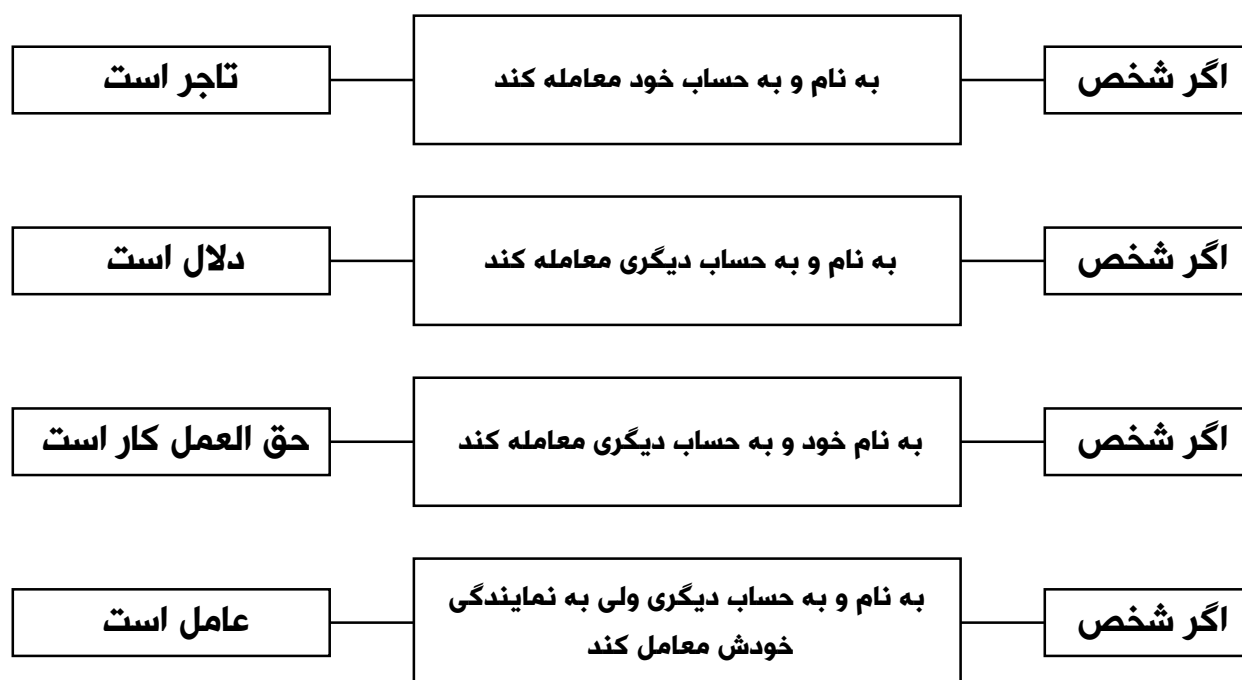
- بند ۳ ماده ۲ ق.ت دو بخش دارد:

بخش اول مربوط به عملیات دلالی، حق العمل کاری و عاملی است که حتی با یک بار انجام دادن

این عملیات شخص تاجر محسوب می شود

بخش دوم مربوط به تصدی تأسیساتی است که برای انجام بعضی امور ایجاد می شود مانند تسهیل

معاملات ملکی و.... (یعنی باید این مشاغل مستمر و تکراری باشند تا شخص تاجر محسوب شود)

اعمال تجارتي خدماتي مالي:

۱- عمليات بانكي

۲- بيمه گري

۳- صرافي

تعريف عمليات بانكي

- عمليات بانكي در مقررات ما تعريف نشده است.

- تشخيص عمليات بانكي به عهده شوراي پول و اعتبار كه از ارکان بانک مركزي است مي باشد.

اقسام عمليات بانكي

اقسام عمليات بانكي را مي توان از قرار زير دانست:

۱- افتتاح انواع حساب و سپرده گذاري هاي مدت دار

۲- اعطاي وام و اعتبار

۳- قبول و نگهداری امانات

۴- اجاره صندوق امانات

۵- صدور و تأیید و قبول ضمانت نامه های ریالی و ارزی

قالب ارائه خدمات بانکی

- عملیات بانکی به ۲ دلیل عمل تجاری است:

۱- بند ۷ ماده ۲ ق.ت که هر قسم عملیات بانکی را عمل تجاری به حساب می آورد

۲- تمام بانک ها وظیفه دارند به شکل شرکت سهامی تشکیل شوند و از آنجایی که شرکت سهامی فعالیت هایش تجاری است بانک هم اعمالش تجاری محسوب می شود.

- پس از انقلاب و با تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا، خدمات بانکی در قالب عقود اسلامی (مضاربه، جعاله، مزارعه ...) ارائه می شود. (عملیات مدنی سنتی)

- عملیات مدنی سنتی یا همان عقود اسلامی در حال حاضر تجاری به حساب می آیند نه به این خاطر که عمل بانکی هستند، بلکه بدین علت که بانکها آنها را انجام می دهند و به آنها عملیات بانکی اسلامی می گویند.

- عقود اسلامی ذاتاً تجارتي نمی باشند و فقط زمانی که توسط بانکها انجام شوند تجارتي تلقی می گردند.

✓ با توجه به اصل ۴۴ قانون اساسی که مقرر داشته "بانک ها در اختیار دولت هستند"، صندوق قرض الحسنه، موسسه مالی اعتباری، بانک کارآفرین و... بانک نمی باشند.

☑ موسسات مالی و اعتباری که شبیه بانک ها بوده و خدمات مالی ارائه می کنند در دو صورت تاجر محسوب می شوند:

۱- در صورتی که به شکل شرکتهای سهامی تشکیل شوند.

۲- در صورتی که مبادرت به انجام اعمال تجارتي نمایند.

صرافی

- صرف (change) به معنی تبدیل کردن است و صراف کسی است که در ازای مبلغی پولی را به واحد پولی دیگر تبدیل می کند.

- خدماتی که صرافان ارائه می کنند فقط تبدیل واحد پولی به واحد پولی دیگر نبوده و خدماتی چون خرید و فروش چک های مسافرتی، صدور حوالجات، انتقال ارز و ... را نیز در بر می گیرد.

- عملیات صرافی به دو دلیل عمل تجاری است:

۱- بند ۷ ماده ۲ ق.ت عملیات صرافی را عمل تجاری معرفی می کند.

۲- صرافی نوع خاصی از حل العمل کاری است.

✓ عملیات صرافی و بانکی جزو عملیات ذاتاً تجاری محسوب می شوند.

علت عدم رونق شغل صرافی

۱- اغلب خدماتی را که صرافان ارائه می کنند اکنون بانک ها نیز ارائه می نمایند.

۲- تغییر مقررات ارزی

عملیات بیمه

- بیمه عقدی است که در آن یک طرف در ازای دریافت مبلغی تحت عنوان حق بیمه جبران تمام یا قسمتی از خسارت احتمالی طرف دیگر را در مدت معین تعهد می کند.

✓ شرکت های بیمه حتماً باید به شکل شرکت سهامی خاص تشکیل شوند!

اقسام بیمه

- در قانون به لحاظ اهمیت بیمه دریایی اقسام بیمه به **بحری و غیربحری** تقسیم شده است ولی می توان بیمه را به **بیمه اشخاص و اشیاء** تقسیم کرد .

- در بیمه اشخاص موضوع تعهد بیمه گر جبران خسارت جانی است.

- در بیمه اشیاء موضوع تعهد بیمه گر جبران خسارت مالی است .

- طبق لایحه قانونی ملی شدن مؤسسات بیمه و مؤسسات اعتباری مصوب ۱۳۵۸ تمام مؤسسات بیمه کشور ملی شد و فعالیت نمایندگیهای بیمه خارجی در ایران ممنوع گردید.

- در وضع فعلی مؤسسات بیمه به صورت شرکتهای دولتی بوده و اخیراً مجوز تأسیس شرکتهای بیمه خصوصی نیز صادر می شود که تماماً زیر نظر بیمه مرکزی فعال هستند.

✓ از آنجایی که بیمه در ایران دولتی است و ازطرفی به شکل سهامی خاص می باشد، در شرکت بیمه پذیره نویسی صورت نمی گیرد.

- شرکت بیمه مرکزی « شورای عالی بیمه

✓ وظایف شورای عالی بیمه:

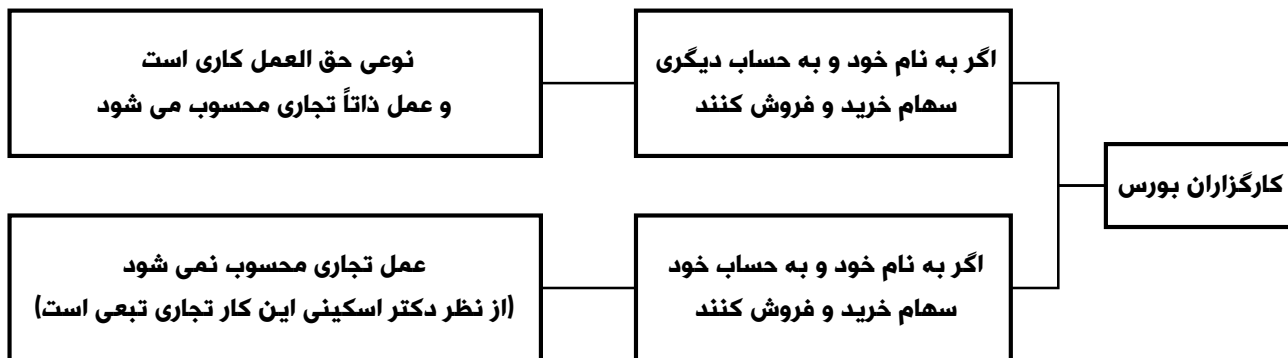
۱- هدایت امر بیمه

۲- فعالیت مؤسسات بیمه

بورس

- بورس محلی است که در آن اوراق بهادار داد و ستد می شود.

✓ **خرید و فروش سهام** در بورس اگر توسط غیر تاجر صورت بگیرد عمل تجاری محسوب نمی شود و اگر توسط تاجر آن هم برای امور تجاری باشد **عمل تجاری تبعی** است. زیرا خرید و فروش سهام در بورس عمل تجاری ذاتی محسوب نمی شود.

اعمال تجاری خدماتی متفرقه:

۱- تصدی به حمل و نقل

۲- تصدی به عملیات حراجی

۳- تصدی به هر قسم نمایندگی های عمومی

تصدی به حمل و نقل

- حمل و نقل لازمه تجارت است.

- حمل و نقل دارای اقسام متنوعی است که هر قسم برای خود مقررات خاصی دارد.

- حمل و نقل ممکن است داخلی یا بین المللی باشد.

- حمل و نقل ممکن است از طریق خشکی، دریا یا هوا باشد. حمل و نقل از راه خشکی ممکن است جاده ای یا ریلی باشد.

- حمل و نقل ممکن است ترکیبی باشد.

- حمل و نقل ممکن است مربوط به نقل و انتقال کالا یا مسافر باشد.

- مقررات قرار داد حمل و نقل در قانون تجارت از ماده ۳۷۷ تا ۳۹۴ پیش بینی شده است.

- در ماده ۵۱۳ ق.م تصدی به حمل و نقل از انواع اجاره شمرده شده است ولی در ماده ۳۷۵ ق.ت از اقسام وکالت است.

- راه آهن، هواپیمایی و کشتیرانی از آموری هستند که در اختیار دولت قرار دارد؛ لذا حمل و نقل آبی، هوایی و زمینی در صورتی که عنوان دولتی پیدا کند، نمی تواند شغل افراد قرار بگیرد و اگر مبتنی بر قصد انتفاع باشد یعنی در حوزه عمل تجارت دریایی باشد، تجاری محسوب می شود

- کشتیرانی ممکن است برای حمل مسافر یا کالا باشد در هر دو فرض عمل متصدی کشتیرانی جنبه تجارتي دارد.

تعريف تصدی

- تصدی وقتی استفاده می شود که کاری در قالب یک سازمان، موسسه، بنگاه، تشکیلات و ... انجام گیرد.

تعريف متصدی حمل و نقل

- طبق ماده ۳۷۷ قانون تجارت متصدی حمل و نقل، مالک بنگاه یا موسسه ای است که ابزار خاصی دارد و در مقابل اجرت به امر حمل و نقل می پردازد.

- بدیهی است هدایت کننده وسیله حمل و نقل مانند راننده یا خلبان مورد نظر قانونگذار نبوده است زیرا در قالب بنگاه و تأسیسات خاص حمل و نقل نمی باشند.

✓ صاحب این تأسیسات متصدی حمل و نقل محسوب میشود نه افراد و خدمه او!

- آیا اصولاً متصدی حمل و نقل مسئول تلف مال است؟

- قانون مدنی در ماده ۵۱۶ می گوید؛ متصدی حمل و نقل امین محسوب می شود (و امین تا تعدی و تفریط نکرده باشد مسئول نیست). اما در ماده ۳۸۶ قانون تجارت اصل بر مسئولیت متصدی حمل و نقل است مگر اینکه خلاف آن ثابت بشود. و چون قانون تجارت قانون خاص است به قانون تجارت عمل می شود.

- شوفر، گاریچی و مکاری جزو کسبه جزء هستند ولی اگر سالانه ۲۰ میلیون ریال علاوه بر خرجی که داشته اند پس انداز کرده باشند تاجر محسوب می شوند!

- متصدیان حمل و نقل اگر عایدی سالانه آنها از ۱۲ هزار ریال تجاوز نکند کسبه جزء محسوب می شوند.

تصدی به حمل و نقل مسافر

- چون در ماده ۲ قانون تجارت تصدی به حمل و نقل مطلق است و از طرفی حقوقدان ها در نظریات خود حمل و نقل مسافر را تجاری می دانند لذا به نظر می رسد تصدی به حمل و نقل مسافر نیز شغلی تجاری محسوب می شود.

انبار عمومی

- انبار عمومی محلی است که برای قبول امانات و نگهداری اولیه محصولات صنعتی و کشاورزی به صورت شرکت سهامی تأسیس می شود

- موسسه انبار عمومی، موسسه بازرگانی محسوب می شود.

- قبض انبار عمومی جزو اسناد تجاری عام است

تصدی به عملیات حراجی

- متصدی حراج کسی است که کالا را به بالاترین قیمت پیشنهادی در محل حراج می فروشد. اگر اموال فروشی از آن خود متصدی باشد مشمول بند یک ماده ۲ می شود پس به نظر می رسد منظور قانونگذار فرضی است که اموال به متصدی حراج تعلق ندارد.

- (شرط تجاری بودن حراجی؛ فروش مال دیگران به روش مزایده در محلی مشخص می باشد)

- ایجاب از طرف مردم و قبول از طرف متصدی حراجی صورت میگیرد.

تفاوت حراج با مزایده

- حراج فی المجلس و به طور شفاهی انجام میگیرد در حالی که مزایده کتبی است.

- این عمل تجارتي به عنوان یک شغل معمولی در ایران رایج نیست.

تصدی به هر قسم نمایشگاه عمومی

- نمایشگاه به محلی گفته می شود که اثری هنری، تاریخی، طبیعی، فرهنگی، صنعتی و ... در معرض بازدید علاقمندان قرار می گیرد.
- درآمد متصدی نمایشگاه معمولاً از محل فروش بلیط برای بازدید است.
- کسی که آثارش به نمایش درآمده تاجر نیست.
- اماکنی مانند سینما، سیرک، تئاتر، باغ وحش، حمام سونا، تأسیسات ورزشی مثل سوارکاری، تنیس، شنا، بازیهای رایانه ای نمایشگاه محسوب می شوند.
- منظور از نمایشگاه عمومی یعنی نمایشگاهی که اختصاص به صنف یا قشر خاصی نداشته و همگان امکان بازدید از آن را داشته باشند.

عملیات مربوط به کشتی:

- ۱- کشتی سازی
  - ۲- خرید و فروش
  - ۳- کشتیرانی ☞ (غیر از کشتیرانی نظامی)
  - ۴- هرگونه معامله مربوط به کشتی (اجاره، رهن، بیمه، خرید و فروش لوازم کشتی، قرارداد دستمزد خدمه، عاریه)
- کشتی سازی معمولاً در قالب بند ۴ ماده ۲ قانون تجارت می گنجد چون کشتی در یک کارخانه تولید کشتی و شناور ساخته می شود.
  - خرید یا تحصیل کشتی به قصد فروش یا اجاره نیز در بند یک ماده ۲ قانون تجارت قرار می گیرد. کشتیرانی هم مطابق بند ۲ ماده ۲ عمل تجارتي محسوب می شود.
  - طبق بند ۱۰ ماده ۲ قانون تجارت هرگونه معامله مربوط به کشتی مانند عاریه آن نیز تجارتي است و نیز فروش کشتی طبق این بند جزء معاملات تجارتي ذاتی محسوب می شود که این نکات از سایر بندها به دست نمی آید.

☑ خصیصه مشتری و هدف او از حمل و نقل محموله در تجاری بودن عمل حمل و نقل کشتی تأثیری ندارد.

- هرگاه دولت به منظور رساندن ملزومات به جبهه جنگ از کشتی های تجاری استفاده کند قرارداد حمل و نقل برای متصدی حمل و نقل عمل تجاری است!

- مهمترین قانون داخلی حاکم بر حقوق دریایی قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳ و در سطح بین المللی کنوانسیون بروکسل یا لاهه است که ایران در سال ۱۳۴۴ به آن پیوست.

تعریف تاجر

- ماده یک قانون تجارت تاجر را تعریف کرده است.

- طبق ماده مذکور تاجر کسی است که شغل معمولی خود را انجام معاملات تجاری قرار بدهد.

✓ اهمیت اثبات تاجر و غیر تاجر بودن افراد در بحث ورشکستگی می باشد (زیرا از تاجر ادعای اعسار پذیرفته نمی شود).

- در خصوص تعریف قانونی تاجر چند نکته حائز اهمیت است:

۱- تاجر لزوماً شخص حقیقی نیست و ممکن است شخص حقوقی باشد.

۲- شغل به فعالیتی اطلاق می شود که برای کسب درآمد و امرارمعاش انجام شود.

۳- منظور از صفت معمولی برای شغل آن است که شغل مستمر برای تاجر شناختن شخص باید احراز شود هر چند مستمر بودن فعالیت تجاری از مفهوم شغل استنباط می شود.

۴- مراد قانونگذار از معاملات تجاری همان معاملات تجاری ذاتی مندرج در ماده ۲ قانون تجارت است.

۵- برای این که شخص تاجر شناخته شود باید معاملات تجاری را به نام و حساب خود انجام دهد.

۶- معاملات تجاری باید برای خود شخص باشد و خطر سود و زیان را خودش متحمل شود در نتیجه معاملات وکیل برای موکل، کارگر برای کارفرما، قیم برای مولی علیه، مدیر برای شرکت ... تجاری نیست (حتی دلالتی برای دیگری نیز شخص را تاجر نمی کند چون شغل معمولی قرار نگرفته است)

۷- با توجه به ماده ۱ ق. ت باید گفت در صورتی فعالیت های ماده ۲ ق. ت به شخص وصف تاجر می دهد که شغل آنها باشد. و تکرار اعمال مزبور در ماده ۲ به تنهایی کافی نیست حتی اگر به قصد فروش یا خرید باشد.

۸- اگر کسی معاملات ماده ۲ ق. ت را انجام دهد تاجر نمی شود زیرا فقط یک معامله تجاری انجام داده است و برای تاجر شدن باید شغل معمولی اش را موضوعات ماده ۲ قرار دهد.

۹- در حقوق ما اعمال صدور، ظهرنویسی، قبول و ضمانت برات از اعمال تجاری است؛ ولی کسی که به صورتی غیر حرفه ای به این اعمال می پردازد تاجر محسوب نمی شود.

امارات قضایی مثبت تاجر بودن

۱- داشتن کارت بازرگانی

۲- ثبت نام تاجر در دفتر ثبت تجاری

۳- داشتن دفاتر بازرگانی

۴- قراردادن محل اشتغال وی در منطقه تجاری

۵- داشتن کد اقتصادی

۶- صدور اسناد تجاری (چک، سفته، برات به منظورهای تجاری)

۷- در صورت مستأجر بودن در حالی که در مندرجات قرارداد اجاره نشان دهد محل برای عمل تجاری اجاره شده است

۸- اقرار شخص

۹- شهادت شهود بر فعالیت تجاری شخص

۱۰- تنظیم دفاتر تجاری

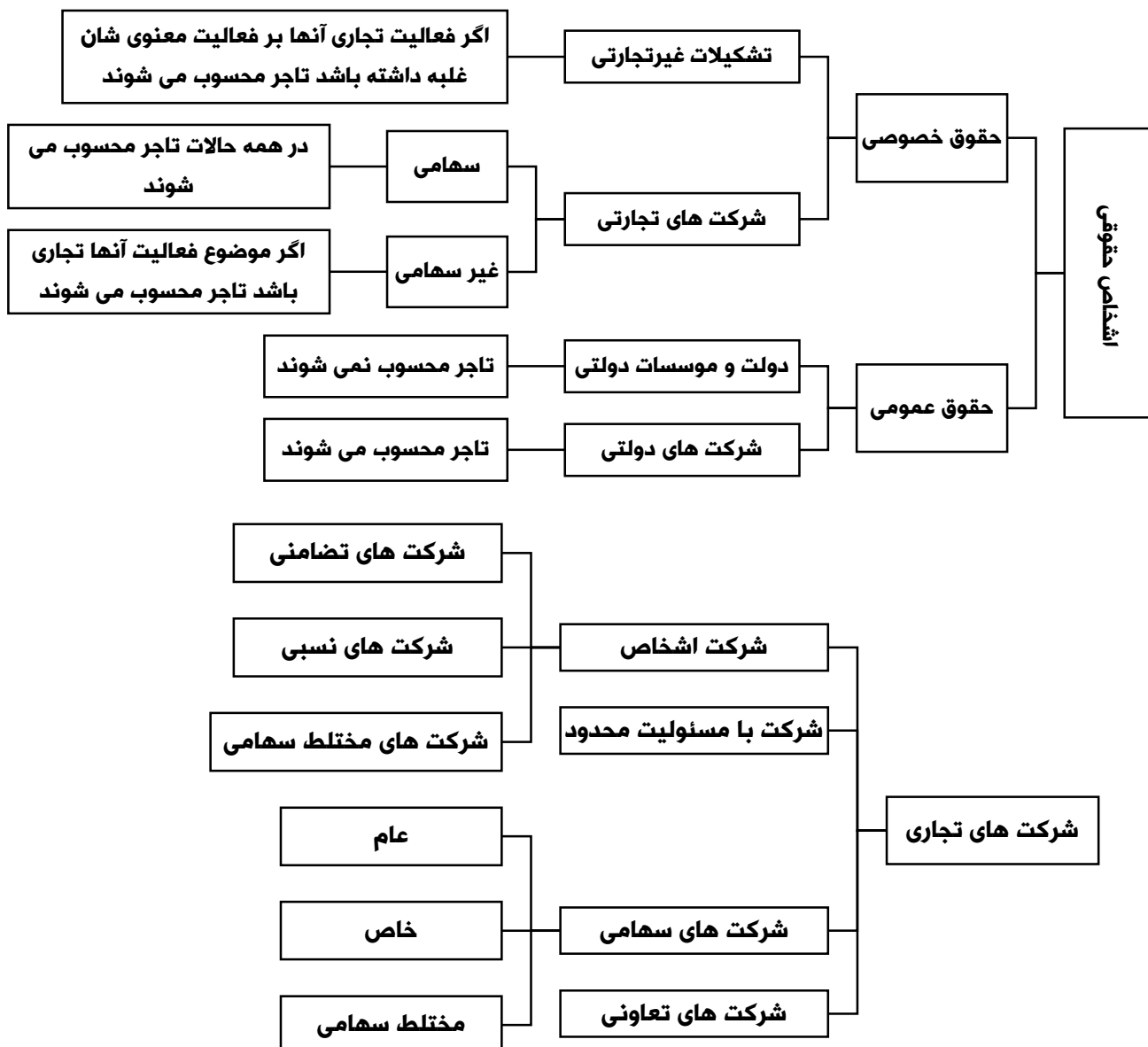
نکته :

✓ صرف ثبت نام در دفتر ثبت تجاری، داشتن کارت بازرگانی، داشتن کد اقتصادی، تنظیم دفاتر تجاری و ... هیچ یک دلیل قطعی بر تاجر بودن شخص نیست.

✓ قانون کلیه معاملات بین تجار را تجاری دانسته (اصل بر تجاری بودن است) مگر اینکه ثابت شود برای رفع حوائج شخصی بوده است.

✓ اگر شخص شغل معمولی اش را موضوع ماده ۲ ق.ت. قرار دهد تاجر محسوب می شود حتی اگر به موجب قانون از انجام دادن اعمال تجاری ممنوع باشد یا اگر عمل تجاری را به صورت پنهان یا قاچاق انجام دهد یا به وسیله اشخاص دیگری که به ظاهر به نام خود و به حساب او عمل می کنند!

اشخاص حقوقی تاجر

- معمولاً اشخاص حقوقی در قالب شرکتهای تجاری به فعالیت می پردازند.
- دولت یا موسسات دولتی که عهده دار اداره کشور هستند بر فرض که در این راستا فعالیت تجاری بنمایند تاجر تلقی نمی شوند اما شرکتهای دولتی که به اعمال تجاری اشتغال دارند تاجر تلقی می شوند ولی تابع قانون خاص خود بوده و در موارد سکوت قانون خاص، طبق ماده ۳۰۰ لایحه اصلاحی قانون تجارت تابع مقررات تجاری خواهند بود.
- تشکیلات و مؤسسات دولتی شخصیت حقوقی ندارند.
- وقتی یک شرکت تشکیل می شود شرکا دیگر **حق عینی** بر اموال شرکت ندارند.
- ثبت نام شرکت در دفتر ثبت تجاری موجد شخصیت شرکت نیست، زیرا تشکیل هر شرکتی بسته به نوع آن در زمان خاصی ایجاد می شود!
- شرکت های تجاری از چه زمانی از نظر قانون ایجاد می شوند؟
- ✓ شرکت با مسئولیت محدود، تضامنی و نسبی زمانی که تمام سرمایه نقدی آنها تأدیه و سهم الشرکه غیر نقدی تقویم و تسلیم شده باشد شخصیت حقوقی پیدا می کنند.
- ✓ شرکت سهامی عام زمانی که مجمع عمومی مؤسس تشکیل شود و احراز پذیره نویسی کند و اساسنامه را تصویب و مدیران و بازرسان را انتخاب کند و آنان سمت خود را قبول نمایند تشکیل حقوقی می دهد
- ✓ شرکت سهامی خاص هر گاه اظهارنامه به ضمیمه مدارک مندرج در ماده ۲۰ ق.ت را به مرجع ثبت شرکت ها ارائه کند شخصیت حقوقی اش شکل می گیرد.
- ✓ شرکت تعاونی هر گاه **یک سوم** سرمایه آن تأدیه و در صورتی که سرمایه به صورت نقدی و جنسی باشد تقویم و تسلیم شده باشد. شخصیت حقوقی اش شکل می گیرد.
- شرکت های تجاری (حتی سهامی) باید شکل های مندرج در قانون تجارت را داشته باشند وگرنه شرکت تضامنی تلقی می شوند.

- شرکت های اشخاص شرکت هایی هستند که در آن شرکاء حق ندارند سهم الشرکه خود را به دیگران انتقال دهند إلا با رضایت سایر شرکاء.

- شرکت تضامنی شرکتی است که برای امور تجاری بین دو یا چند نفر با مسئولیت تضامنی تشکیل می شود و اگر دارایی شرکت برای پرداخت قروض کافی نباشد هر یک از شرکاء مسئول پرداخت همه قروض شرکت است.

✓ اگر دارایی شرکت برای پرداخت بدهی شرکت کافی نباشد هر یک از شرکاء در برابر تمام طلبکاران وظیفه پرداخت قروض را دارند به این صورت که ابتدا باید ورشکستگی شرکت ثابت شود و بعد اموال شرکت به فروش گذاشته شود و قروض شرکت پرداخت شود اگر بدهی باقی ماند حالا سراغ شرکا می رویم به هر کدام می شود مراجعه کرد، (باید دقت کرد که شرکت نمی تواند ادعای اعسار کند ولی شرکاء برای خودشان می توانند ادعا کنند).

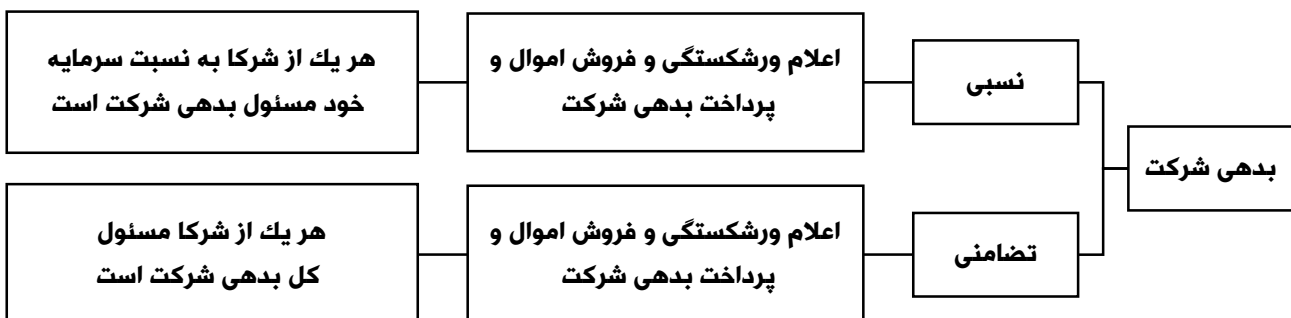
☑ شرکت تضامنی بارزترین نوع شرکت اشخاص است؛ چرا که در آن شخصیت اشخاص از نظر ایجاد شخص حقوقی و انحلال آن اهمیت دارد.

- شرکت نسبی با توجه به حقوق اسلام و توسط ایران ابداع شده است.

- ویژگی شرکت نسبی؛

۱- برای امور تجاری تشکیل می شود ۲- حداقل شرکاء در آن ۲ نفر است

✓ اگر شرکت نسبی نتواند دیون و قروض خود را بپردازد (اول شرکت ورشکسته اعلام می شود، بعد از فروش اموال شرکت هرچه از بدهی باقی ماند شرکا نسبت به سهم (سرمایه) خود مسئول پرداخت هستند.

- شرکت مختلط غیر سهامی؛ ۲ نوع شریک دارد:

بعضی مسئولیت تضامنی دارند - بعضی مسئولیت محدود دارند

✓ مدیران شرکت مختلط غیر سهامی فقط از میان شرکا تضامنی انتخاب می شوند، برخلاف شرکت مختلط سهامی سرمایه در آن به صورت سهام تقسیم و انتشار نمی یابد.

✓ از شریک تضامنی در شرکت مختلط غیر سهامی تحت عنوان ضامن یاد می شود.

- در شرکت با مسئولیت محدود شرکاء فقط فقط در حد آورده شان به شرکت مسئول پرداخت دیون هستند و برخلاف شرکت های اشخاص برای تحقق انتقال سهم الشرکه، رضایت تمام شرکا لازم نیست (حداقل عده ای از شرکا که سه چهارم سهم شرکت متعلق به آنهاست باید باشد).

✓ در این شرکت، شریک حق فروش سهم الشرکه ندارد مگر به ۲ شرط:

۱- حداقل عده از شرکاء که سه چهارم سرمایه متعلق به آنهاست رضایت دهند

۲- اکثریت عددی هم داشته باشند. (مثلاً ۶ نفر از ۱۰ نفر)

- شرکت مختلط سهامی بین یک عده شرکای سهامی (سهامدار) و یک یا چند نفر شریک ضامن (شریک) تشکیل می شود، شرکای سهامی سرمایه شان به صورت سهام یا قطعات سهام متساوی القیمه در آمده و تا میزان همان سهام مسئولیت دارند و شریک ضامن سرمایه اش به صورت سهم در نیامده و مسئول کل قروض است

✓ در این شرکت شرکای سهامی حق دارند بدون رضایت دیگران سهم الشرکه خود را به دیگری انتقال دهند، در حالی که شرکای ضامن چنین حقی ندارند!

- شرکت سهامی شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام محدود به مبلغ اسمی سهام آنهاست.

✓ در شرکت سهامی عام حداقل شرکا باید ۳ نفر باشند و در شرکت سهامی خاص حداقل شرکاء ۵ نفر باید باشند.

✓ شرکت سهامی برخلاف سایر شرکتهای، شرکت بازرگانی است؛ حتی اگر موضوع فعالیتش تجاری نباشد.

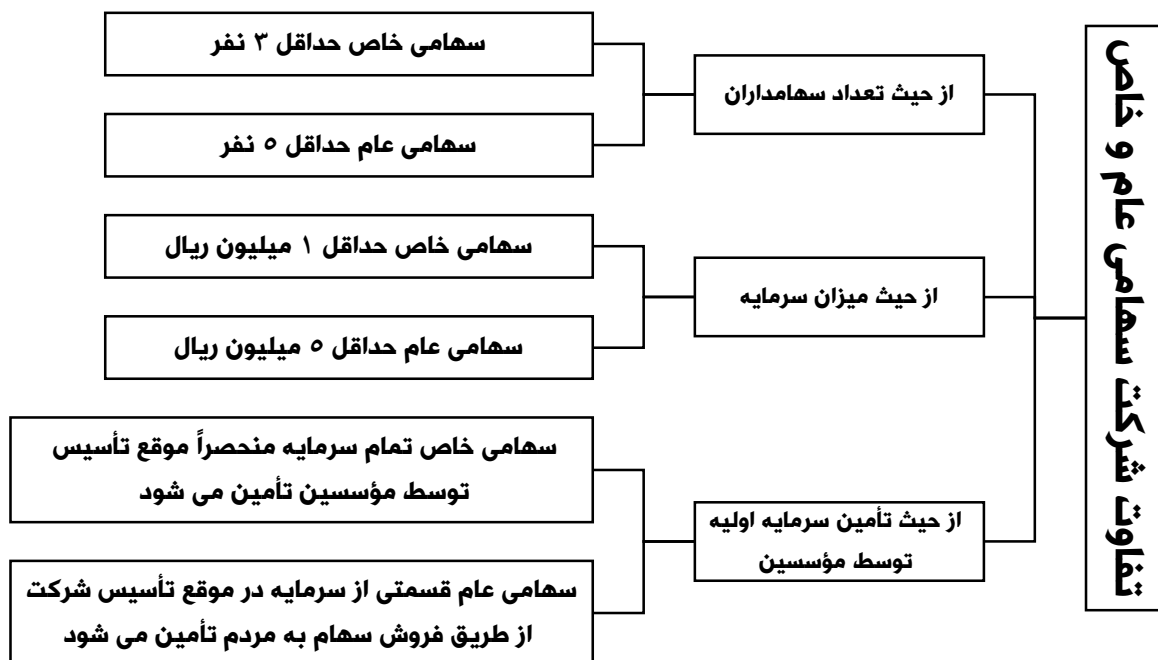
✓ اگر موضوع فعالیت شرکت سهامی تجاری باشد، هم موضوعاً هم شکلاً تجاری است و اگر فعالیتش مدنی باشد شکلاً تجاری محسوب می شود.

✓ در شرکت سهامی عام مؤسسين شرکت می توانند قسمتی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهم تأمین نمایند.

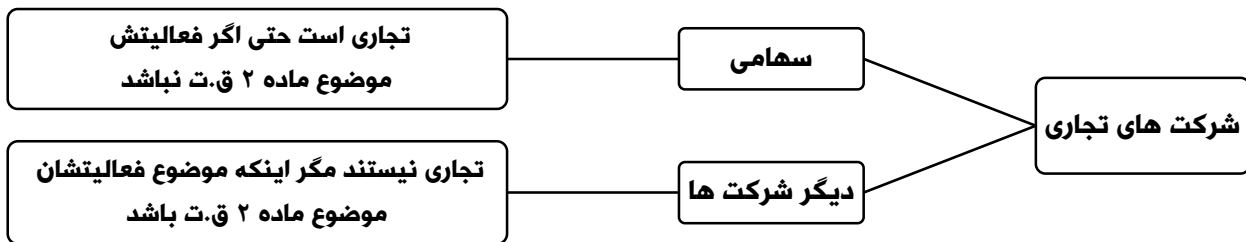
✓ در شرکت سهامی خاص همه سرمایه شرکت باید توسط مؤسسين تأمین شود.

✓ حداقل سرمایه در شرکت سهامی خاص ۱ میلیون ریال و در شرکت سهامی عام ۵ میلیون ریال است.

– ماده ۲ ق.ت در تاجر بودن شرکت های شکلاً تجاری یعنی شرکت های سهامی عام و خاص اثری ندارد. وصف تجاری این نوضع شرکت ها نتیجه شکل آنهاست و فعالیت آنها ممکن است از مصادیق ماده ۲ ق.ت باشد یا نباشد.

- شرکت های سهامی؛ سهامشان در بازار بورس خرید و فروش می شود.

- قانون تجارت تنها در مورد شرکت تعاونی اجرا نمی شود.

- شرکت های تعاونی دو دسته هستند؛ تولیدی - توزیعی

✓ در شرکت تعاونی تنها اشخاص حقوقی می توانند عضو شرکت باشند

- ماهیت شخص حقوقی ایجاد شده با نام انجمن را باید با توجه به اساسنامه اش معین کرد که شخص حقوقی، تشکیلات غیرتجاری است یا شرکت تجاری.

✓ اگر فعالیت اصلی انجمنی اعمال تجاری باشد، می توان با وجود ظاهر تجاری اش، حتی اگر ثبت شده باشد؛ به حکم ماده ۱ ق.ت آنرا تاجر تلقی کرد.

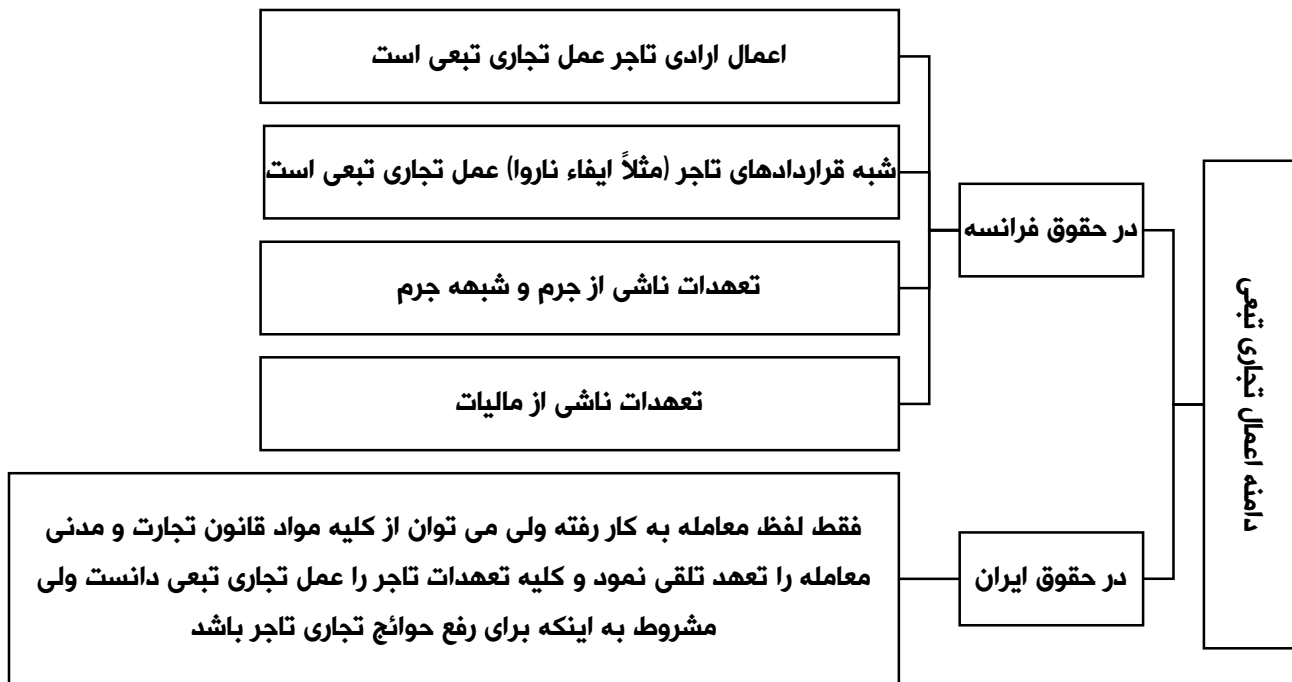
✓ البته؛ پیش بینی سود برای تشکیل دهندگان شخص حقوقی ملاک تشخیص نخواهد بود!

☑ شرکت های دولتی تاجر هستند و این شرکت ها تا آنجا که در اساسنامه شان قید نشده باشد شکل شرکت های سهامی را دارند.

- ملاک دولتی بودن یک شرکت این است که حداقل بیش از ۵۰٪ سرمایه شرکت متعلق به دولت باشد چه اینکه از اول دولت آن را تشکیل داده باشد یا اینکه از اول خصوصی بود و بعداً به دولت منتقل شود(ماده ۴ قانون محاسبات عمومی)

- شرکت دولتی یا با اجازه قانون(قوه مقننه) ایجاد می شود یا با حکم دادگاه صالح به دولت منتقل می شود.

اعمال تجاری تبعی

اعمال تجاری تبعی اعمالی است که به تبع انجام دهندگان آن تجاری تلقی می شود.

اعمال تجاری تبعی در ماده ۳ قانون تجارت نام برده شده اند و عبارتند از:

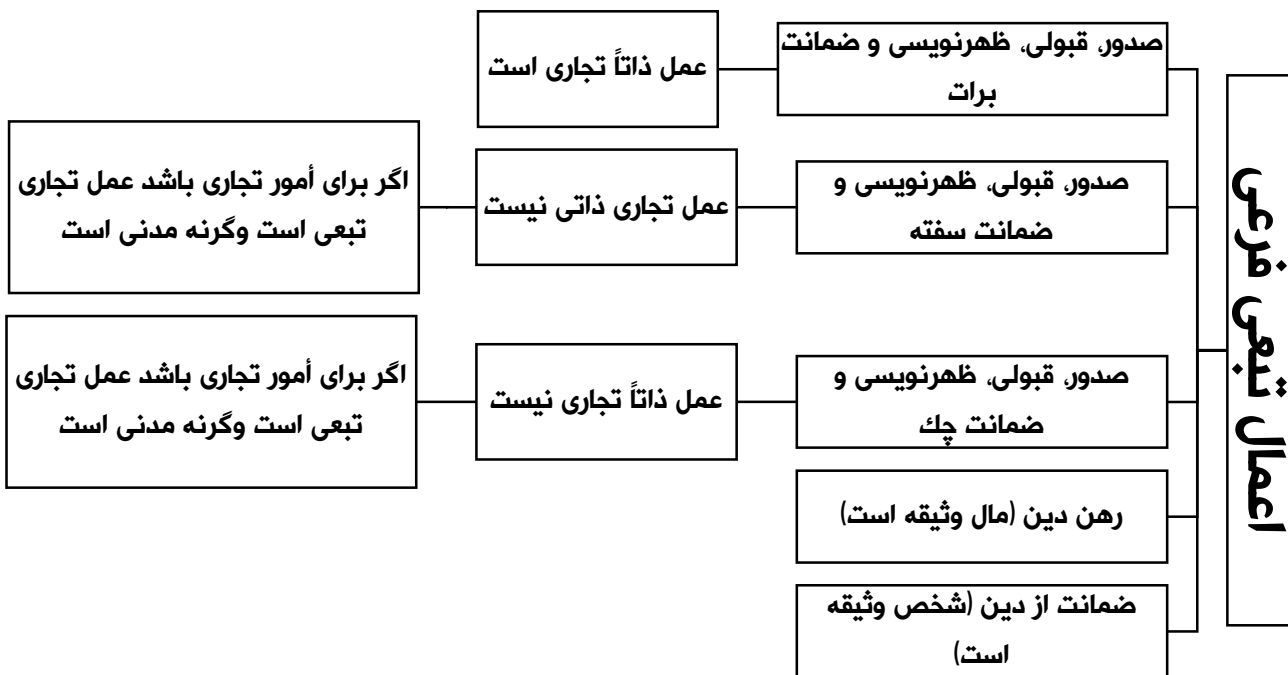
۱- کلیه معاملات بین تاجر و کسبه و صرافان و بانکها باید برای حوائج تجاری باشد.

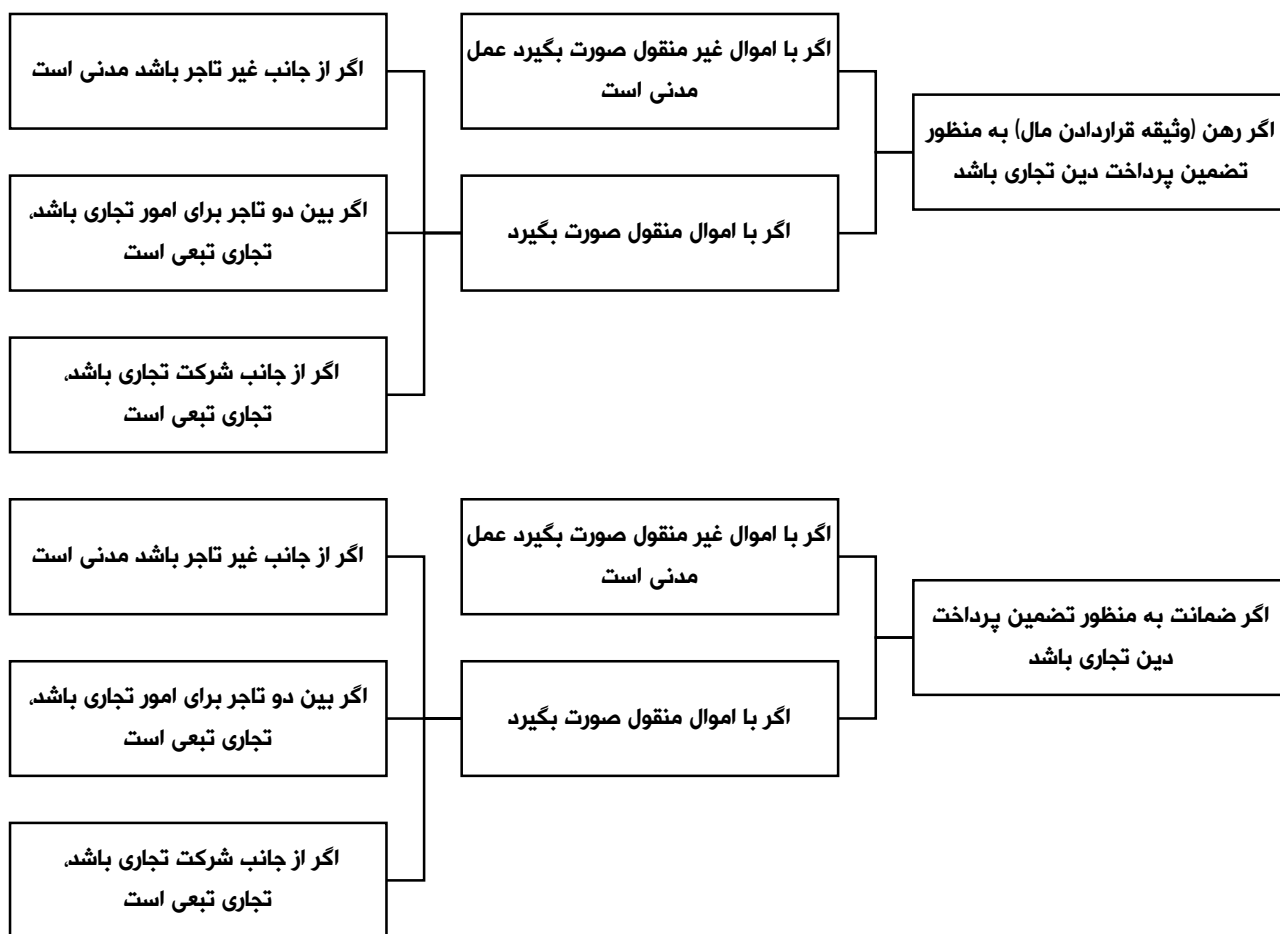
۲- کلیه معاملاتی که تاجر با غیر تاجر برای حوائج تجاری خود می نماید.

۳- کلیه معاملاتی که اجزاء یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجاری ارباب خود می نماید.

۴- کلیه معاملات شرکتهای تجاری.

✓ فرض قانونی ای که در ماده ۵ ق.ت ذکر شده دلیل محکمی است بر اینکه تمام معاملات بین تجار مطلقاً تجارتي نیست. به موجب این ماده: "کلیه معاملات تجار تجارتي محسوب است، مگر اینکه ثابت شود معامله به امور تجارتي نیست" قانون گذار در مورد معاملات تاجر به نحو مطلق می پذیرد که اگر ثابت شود معامله به امور تجارتي مربوط نیست، تجاری تلقی نمی شود، چه بین تاجر و تاجر دیگر باشد، چه بین تاجر و غیرتاجر (یعنی ممکن است بعضی از معاملات تاجر مدنی باشند و بعضی تجاری)

معاملات بین دو تاجر برای رفع حواجج غیر تجاری

- ممکن است به استناد بند یک ماده سه قانون تجارت این معاملات، تجاری تلقی شوند و گفته شود که اگر قانونگذار رفع حواجج تجاری را در این قسم معاملات لازم می دید به مانند بند ۲ همان ماده ذکر می کرد ولی این نظریه پذیرفته نیست، زیرا:

۱- طبق ماده ۵ اگر ثابت شود معامله میان تاجر برای امور تجاری نبوده است نباید آن را تجاری تلقی نمود.

۲- طبق ماده ۱۴ قانون تجارت و ماده ۱۲۹۷ قانون مدنی دفاتر تاجر در میان ایشان به شرطی قابل استناد است که مربوط به دعاوی تجاری باشد پس ممکن است اختلاف میان دو تاجر مربوط به مسائل مالی غیر تجاری باشد.

۳- در رویه قضایی کشور فرانسه تعهد میان تجار وقتی تجارتی شمرده می شود که مربوط به نیازهای تجارتی باشد.

نکته:

- هر چند صفت تجارتی اغلب برای معاملات تجار استفاده می شود ولی الزامات خارج از قرارداد تاجر نیز ممکن است تجارتی یا غیرتجارتی باشد.

ملاک عام تجاری بودن اعمال تجاری

- ملاک های عام تشخیص اعمال تجاری از مدنی (از نظر نویسندگان فرانسوی کلاسیک)؛

✓ ملاک گردش ثروت (نظریه تالر) - ملاک جستجو و منفعت.

- گردش ثروت ناشی از واسطه گری **ملاک کافی** برای پیدا کردن ملاک عام تجاری بودن نیست.

رژیم حاکم بر اعمال تجاری

- رژیم حقوقی حاکم بر اعمال تجاری در حقوق ایران همان است که در حقوق مدنی پیش بینی شده است مگر این که در حقوق تجارت شاهد مقررات خاص باشیم.

- اجرای تعهدات تجاری مثل تعهدات مدنی است مگر در دو مورد:

۱- در خصوص اجرای موقت حکم بدوی مبنی بر ورشکستگی تاجر.

۲- در خصوص تعهد ناشی از اسناد براتی (برات، سفته، چک).

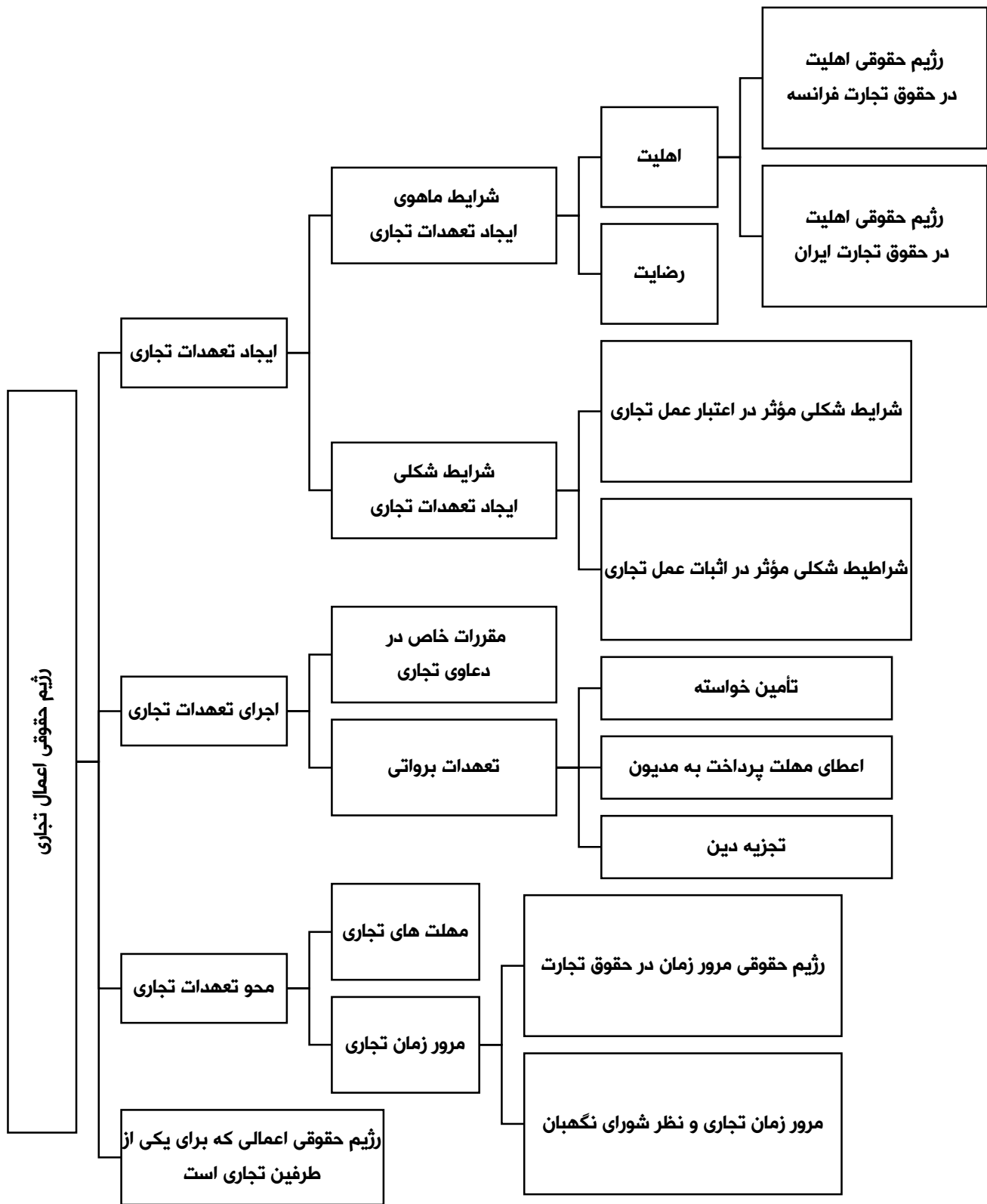
- وقتی حکم قطعی صادر نشده باشد تأمین خواسته ۴ حالت دارد:

۱- دعوا مستند به سند رسمی باشد.

۲- خواسته در معرض تضییع و تفریط باشد.

۳- چک و سفته و برات که در فرجه قانونی واخواست شده یا برگشت خورده تقاضای تأمین شود.

۴- خواهان خسارت احتمالی به طرف مقابل را نقداً به صندوق دادگستری بپردازد.

- چک ، سفته و برات اگر در فرجه قانونی واخواست یا برگشت خورده و محکوم له درخواست تأمین کرده باشد، سند رسمی محسوب می شود. و قرار تأمین خواسته صادر می شود بدون نیاز به پرداخت خسارت احتمالی و اگر در فرجه قانونی واخواست یا برگشت نخورده باشد سند عادی محسوب می شود. و از محکوم له خسارت احتمالی گرفته می شود.

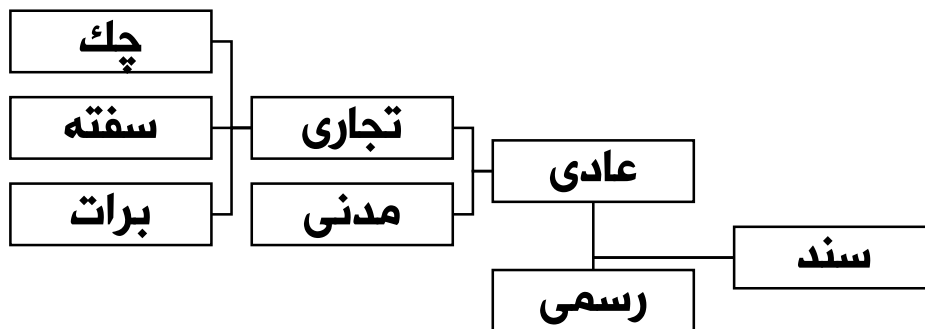
تأمین خواسته اگر پیش از تقدیم دادخواست یا ضمن دادخواست یا در حین رسیدگی باشد

در دعاوی مدنی

در دعاوی تجاری

اگر دعوی مستند به سند رسمی نباشد یا خواهان نتواند احتمال تضییع و تفریط خواسته را ثابت کند ممکن نمی باشد مگر آنکه مدعی مبلغی به عنوان خسارت احتمالی به صندوق دادگاه بپردازد

اگر دعوی مستند به سند رسمی باشد و یا اینکه دعاوی مربوط به برات، سفته، چک باشد دادگاه مکلف است بدون نیاز به پرداخت خسارت احتمالی قرار تأمین خواسته صادر کند

- وقتی دعوا مستند بر چک، سفته و برات باشد و در فرجه قانونی واخواست شده باشد ۲ حالت مفروض است:

۱- وقتی خواهان توقیف اموال خوانده را میخواهد، خسارت احتمالی را به صندوق دادگاه پرداخت نمی کند.

۲- وقتی موضوع دعوا مستند به این اسناد باشد تقاضای تأمین احتمالی از طرف خواننده پذیرفته نمی شود.

- تا وقتی که خواهان تأمین را نپردازد، دادرسی متوقف می شود و اگر تا مدت مقرر در قرار دادگاه برای پرداخت تأمین منقضی شود و خواهان تأمین ندهد به درخواست خواننده قرار رد دادخواست صادر می شود.

- در تمام دعاوی مدنی، مدعی علیه می تواند برای تأدیه خسارتی که از بابت هزینه دادرسی و حق الوکاله ممکن است مدعی محکوم شود از دادگاه تقاضای نماید. و اگر دادگاه تقاضای او را موجه بداند قرار تأمین صادر می کند. (به این مورد قرار تأمین واهی می گویند)

- در قانون مدنی سکوت دلیل بر رضا نیست، در قانون تجارت نیز سکوت دلیل بر رضا نیست؛ مگر دو حالت:

۱- موردی که قانون به صراحت سکوت را دلیل بر رضا دانسته باشد.

۲- اوضاع و احوال حاکم بر سکوت به گونه ای باشد که بتوان سکوت را به منزله رضا تلقی کرد.

- در حقوق ایران چه مدنی چه تجارت، اثبات ادعا با هر دلیلی (شفاحی یا کتبی) ممکن است.

- علی الاصول؛ مقررات راجع به اجرای تعهدات تجاری همان مقرراتی است که در حقوق مدنی آمده است.

- در تعهدات تجاری رعایت دو اصل سرعت و اطمینان ضرورت دارد. مثلاً عدم اعطای مهلت به مدیون و حذف استمهال از مقررات چک یا پذیرش مسئولیت تضامنی در تعهدات تجاری برای رعایت این اصول است.

- در پاره ای از تعهدات تجاری (مانند برات، سفته، چک) صاحب حق باید مهلت های کوتاهی را در مطالبه از حق مراعات کند، وگرنه حق تجاری اش ساقط می شود.

- چک، سفته و برات؛ اسناد براتی نامیده می شوند، حال اگر تعهدی ناشی از این اسناد باشد، تعهد براتی نامیده می شود.

- اگر معامله ای میان یک تاجر با غیرتاجر صورت گیرد به نظر می رسد؛ نسبت به تعهدات تاجر، تابع رژیم اعمال تجاری و نسبت به غیر تاجر، تابع قواعد عمومی در حقوق مدنی باشد.

✓ در حقوق ایران مسئولیت تضامنی ناشی از امور تجاری وجود ندارد، مگر آنکه قانون آن را به صراحت پیش بینی کرده باشد و یا به موجب قرارداد ایجاد شده باشد. در واقع قانون گذار اصل مفروض بودن مسئولیت تضامنی تاجر را نپذیرفته است.

✓ مثالی برای مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری؛ شخص الف یک چک برای شخص ب صادر می کند و شخص ب با ظهرنویسی آن را به شخص ج می دهد و شخص ج آن را با ظهرنویسی به شخص د می دهد حال اگر شخص د چک را برگشت بزند می تواند از هر کدام از سه نفر مبلغ را طلب کند (چه به صورت جمعی چه فردی) از طرفی اگر مبلغ چک را از ج طلب کند شخص ج می تواند بعد از پرداخت به شخص ب و الف مراجعه کند و .... (یک اصلی وجود دارد که اگر چند نفر ملزم به پرداخت بدهی باشند قاضی پول را از کسی می گیرد که افراد بیشتری را بری الذمه کند) حال اگر شخص ب وجه را پرداخت دیگر نمی تواند به شخص ج مراجعه کند زیرا خودش چک را ظهر نویسی کرده ولی می تواند به شخص الف مراجعه کند. (ماده ۲۴۹ ق.ت دقت شود محدود به برات نیست و شامل چک و سفته هم می شود).

- آیا نظر شورای نگهبان به شماره ۷۲۷۵ مبنی بر عدم مشروعیت مرور زمان در دعاوی مدنی قابل تسری به همه دعاوی تجاری است؟

۱- شورای نگهبان تمام مرور زمان ها را خلاف شرع اعلام نکرده است (فقط مرور زمان مدنی را خلاف شرع اعلام کرده است).

۲- با دقت در مرور زمان های دعاوی تجاری به این نتیجه می رسیم که مرور زمان دعاوی تجاری جزو مرور زمان هایی نیست که موجب حق می شوند بلکه موجب اسقاط مزایایی در اسناد تجاری می شود.

۳- شورای نگهبان در نظریه دیگری به شماره ۳۵۰۶ مفاد نظریه ۷۲۷۵ را مطلق تلقی نکرده و شامل دعاوی اشخاص حقیقی و یا حقوقی که در قوانین کشورشان مرور زمان پذیرفته شده است نمی شود.

۴ از آنجایی که مرور زمان قانون تجارت به طور صریح مورد تأیید شورای نگهبان قرار نگرفته است باید گفت مرور زمان باید در دادگاه ها مورد توجه قرار بگیرد.

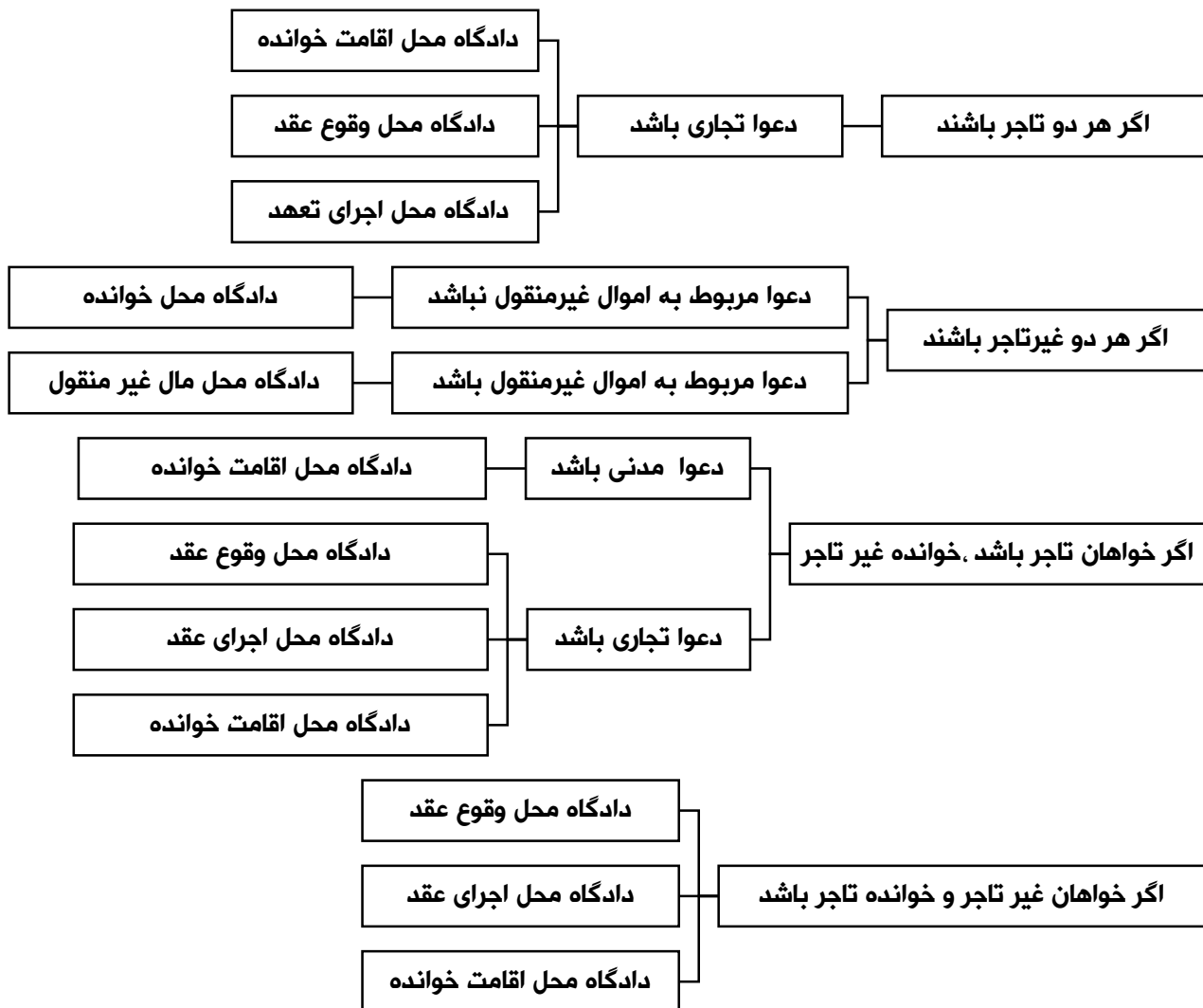
- سقوط تعهد ظهنویس:

۱- ظهنویس، یعنی دأئی که طلب خود را به دیگری منتقل می کند دیگر مسئولیتی ندارد.

۲- دارنده برات مکلف است پرداخت یا قبولی برات را ظرف یکسال از تاریخ برات مطالبه نماید وگرنه حق رجوع به ظهنویس ها و برات دهند ای که وجه برات را به محال علیه رسانیده است نخواهد داشت.

۳- در صورت عدم اعتراض دارنده برات در مدت مقرر قانونی.

- اگر دو طرف دعوا غیرتاجر باشند خواهان باید در محل اقامت خوانده دعوا کند.

- اگر هر دو تاجر باشند و دعوا تجاری باشد خواهان می تواند به دادگاه محل وقوع عقد محل اجرای تعهد و دادگاه محل اقامت خوانده رجوع کند.

- اگر یک طرف دعوا (دعوی مدنی) غیر تاجر باشد و طرف دیگر تاجر باشد

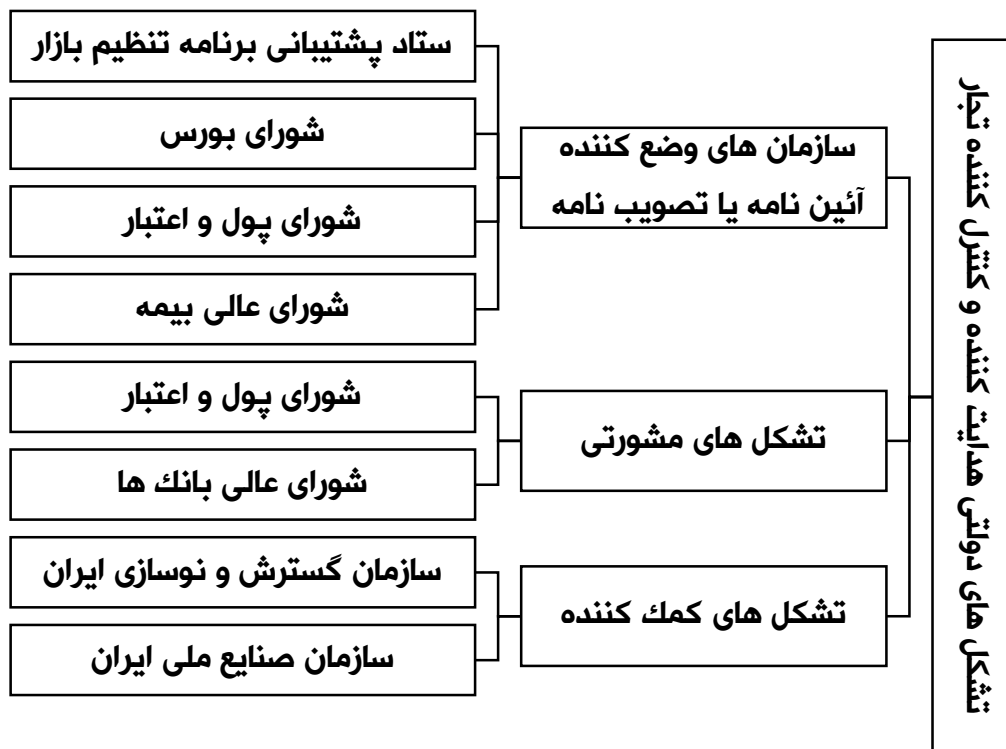
سازماندهی فعالیت تجاری

- سه وزارتخانه مهم ارائه دهنده خدمات بازرگانی

۱- وزارت بازرگانی

۲- وزارت امور اقتصادی و دارایی

۳- وزارت صنایع و معادن

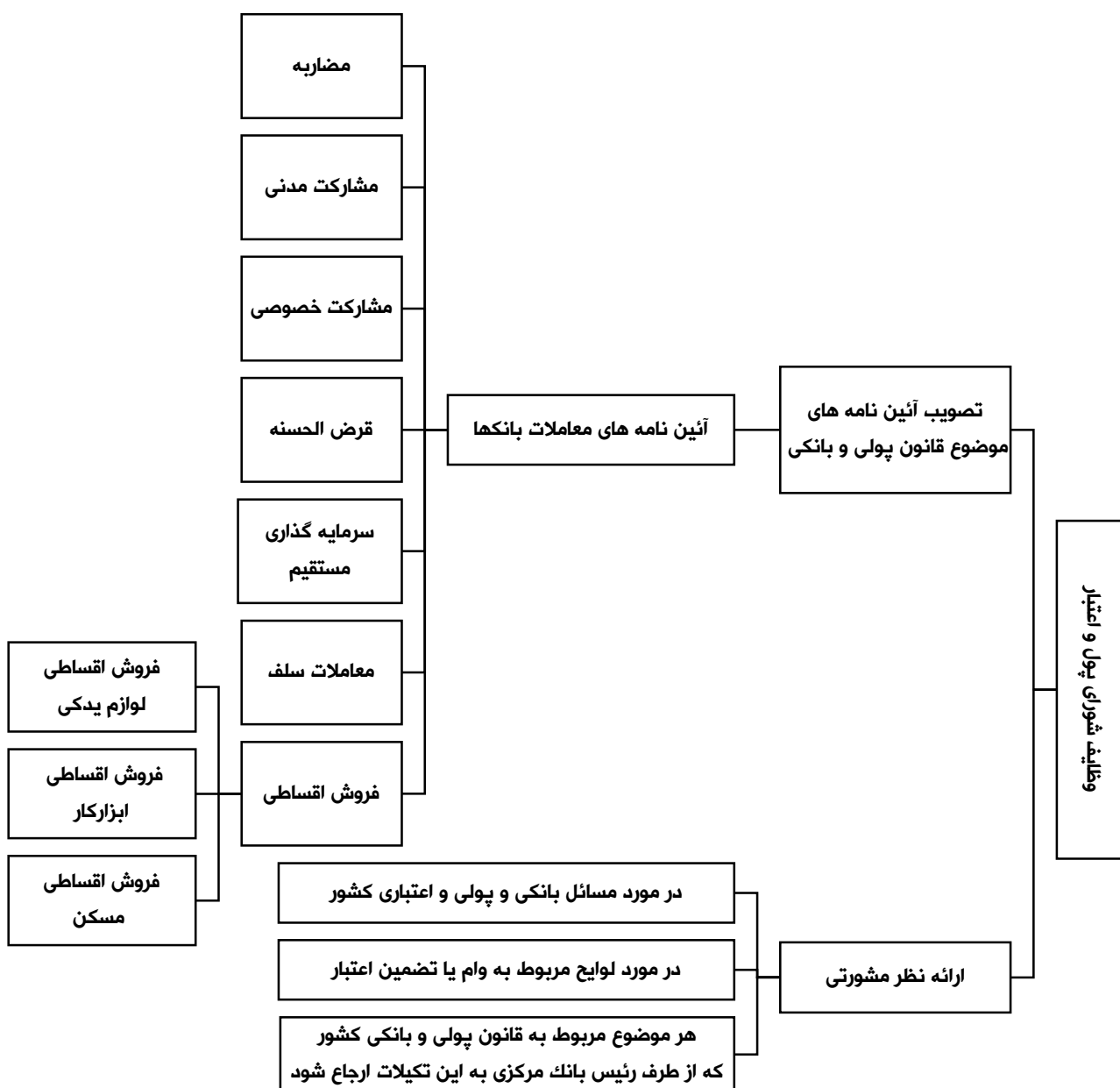

نکته

- یکی از وظایف شورای بورس این است که آئین نامه ها ومقررات لازم را برای اجرای قانون تأسیس بورس اوراق بهادار به تصویب برساند.

- هر گونه تصویب یا تغییر آئین نامه ها؛ در سابق، توسط شورای بورس و با تأیید اکثریت دو سم
اعضاء شورا قابل اجرا بود. در حال حاضر، هیئت وزیران اینگونه تصویبات را انجام می دهند.

- شورای پول و اعتبار یکی از ۵ رکن بانک مرکزی است.

وظایف ستاد پشتیبانی برنامه تنظیم بازار

- برنامه ریزی در تأمین و توزیع کالاهای اساسی و حساس و ضروری کشور.
- پشتیبانی در تأمین و توزیع کالاهای اساسی و حساس و ضروری کشور.
- ایجاد هماهنگی در تأمین و توزیع کالاهای اساسی و حساس و ضروری کشور.
- نظارت در تأمین و توزیع کالاهای اساسی و حساس و ضروری کشور.
- تصویب قیمت گذاری بعضی از کالاهای اساسی که از جانب وزارت بازرگانی معین می شود.

اعضاء ستاد پشتیبانی برنامه تنظیم بازار

- ۷ وزیر (نفت، بازرگانی، کشور، دادگستری، جهاد کشاورزی، اقتصاد، صنعت و معدن)
- معاون رئیس جمهور در امور اجرایی
- رئیس کل بانک مرکزی

تصمیمات ستاد پشتیبانی برنامه تنظیم بازار

- با اکثریت آراء پذیرفته است
- در حکم رئیس جمهور و هیأت وزیران است
- تصویب قیمت گذاری بعضی از کالاهای اساسی

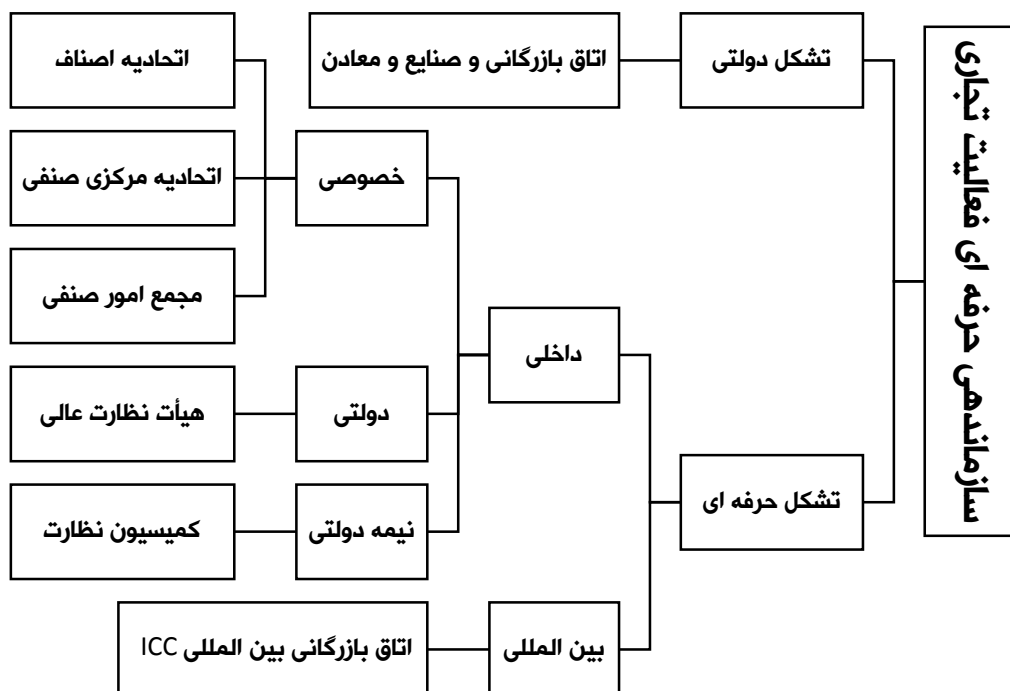
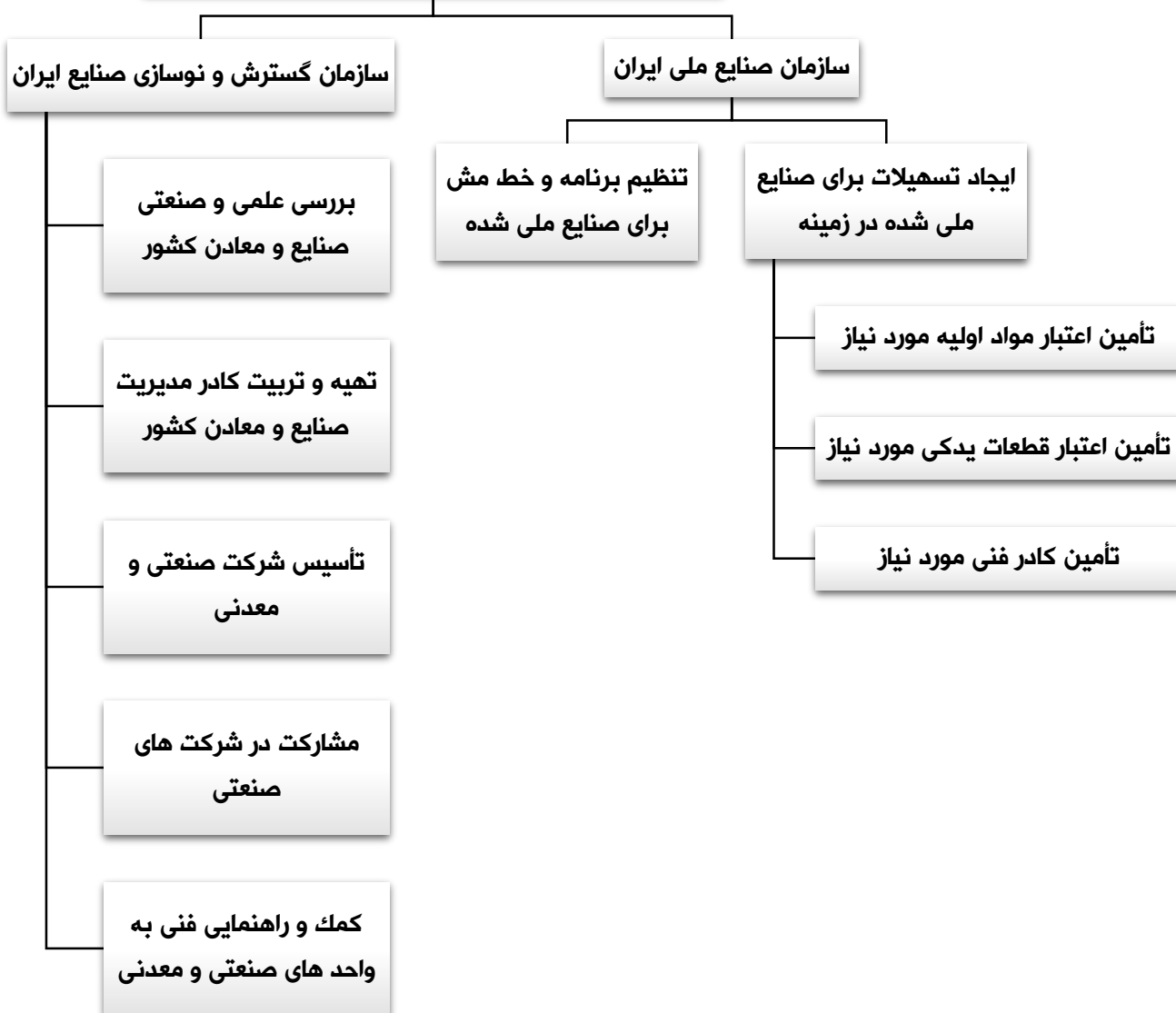
- وظایف شورای عالی بانکها

۱- ارائه نظر مشورتی به مجمع عمومی بانکها در خصوص مدیر عامل بانک ها

۲- تهیه آئین نامه استخدامی، مالی، اداری و معاملاتی مربوط به بانک ها جهت تصویب در مجمع عمومی بانک ها

- شورای پول و اعتبار (به عنوان مرجع تکلیف کننده) به بانک ها تکلیف کرد که تمام معاملات اسلامی را باید تصویب کند؛ شورای عالی بانک ها (به عنوان مرجع تنظیم کننده) این معاملات را تنظیم کرد؛ و مجمع عمومی بانک ها (به عنوان مرجع تصویب کننده) هم آن را تصویب کرد.

- تشکل های کمک کننده به موسسات تجاری

- اتاق بازرگانی و صنایع و معادن وظایف خود را به نمایندگی از طرف بازرگانان انجام میدهد و متشکل از بازرگانان و صاحبان صنایع و معادن است.

- منابع مالی اتاق بازرگانی

۱- سهم دریایی از مالیات

۲- ورودیه اعضاء

۳- حق عضویت اعضاء

- وظایف اتاق بازرگانی:

۱- ایجاد هماهنگی و همکاری بین بازرگانان و صاحبان صنایع و معادن

۲- ارائه نظر مشورتی و همکاری با دستگاه های دولتی و عمومی در تهیه لوایح و مقررات راجع به امور بازرگانی

۳- داوری و رفع اختلافات بین بازرگانان و صاحبان صنایع و معادن

۴- تشکیل و اداره نمایشگاه های بازرگانی و صنعتی، تشکیل کنفرانسها، شرکت در نمایشگاه های بین المللی.

۵- راهنمایی بازرگانان و صاحبان صنایع و معادن در زمینه میریت و برنامه ریزی های تولید و توزیع و بازاریابی

۶- ایجاد آموزشگاه های حرفه ای و تربیت کارشناسان بازرگانی

- برای تشکیل اتاق بازرگانی در شهرستان ها باید تعداد بازرگانان و صاحبان صنایع و معادن به ۲۵ نفر برسد.

- صنف، به گروهی از اشخاص حقیقی و حقوقی می گویند که طبیعت فعالیتشان از یک نوع است مانند، قصاب، بقال، کفاش یک فرد صنفی است.

- تعریف صنفی: کسی است که در یکی از فعالیت های تولیدی یا خرید و فروش یا توزیع یا ارائه خدمات سرمایه گذاری می کند. و به عنوان پیشه ور و صاحب حرفه و شغل آزاد، شخصاً یا با مباشرت دیگران محل کسبی دایر یا وسیله کسبی فراهم کند و تمام یا قسمتی از کالا یا محصول یا خدمات را به طور مستقیم به مصرف کننده عرضه نماید.

- تأسیس هر نوع محل کسب و اشتغال به هر نوع کسب و حرفه مستلزم اخذ پروانه از اتحادیه صنفی مربوطه خواهد بود.

- نمایندگان منتخب اتحادیه مرکزی یا اتحادیه های منطقه ای صنفی (اگر اتحادیه مرکزی صنفی ایجاد نشده باشد) می توانند مجمع امور صنفی تشکیل دهند.

✓ این مجمع یا تشکل از اتحادیه های تولیدی و خدمات فنی است، یا متشکل از اتحادیه های توزیعی و خدماتی.

✓ وظایف این مجمع نظارت بر اجرای مقررات مربوط به شرایط واحدهای صنفی است همچنین به تنظیم و تصویب آئین نامه های صنفی می پردازد.

- کمیسیون نظارت در ارتباط با امور حرفه ای اصناف و اتحادیه های صنفی ایجاد شده است که اعضای آن هم رسمی هستند و هم خصوصی، به همین خاطر نیمه دولتی نام دارد.

✓ وظیفه کمیسیون نظارت؛ قیمت گذاری کالاها یا خدمات است.

- در سطحی بالاتر از کمیسیون نظارت، هیئت عالی نظارت قرارداد و اعضاء آن از میان وزرا انتخاب می شود؛ که وظیفه اش تصویب قوانین نظام صنفی است.

- اتاق بازرگانی بین المللی ICC، یک موسسه خصوصی جهانی است که در سطح بین الملل روابط تجاری و حل و فصل اختلافات بکار گرفته می شود.

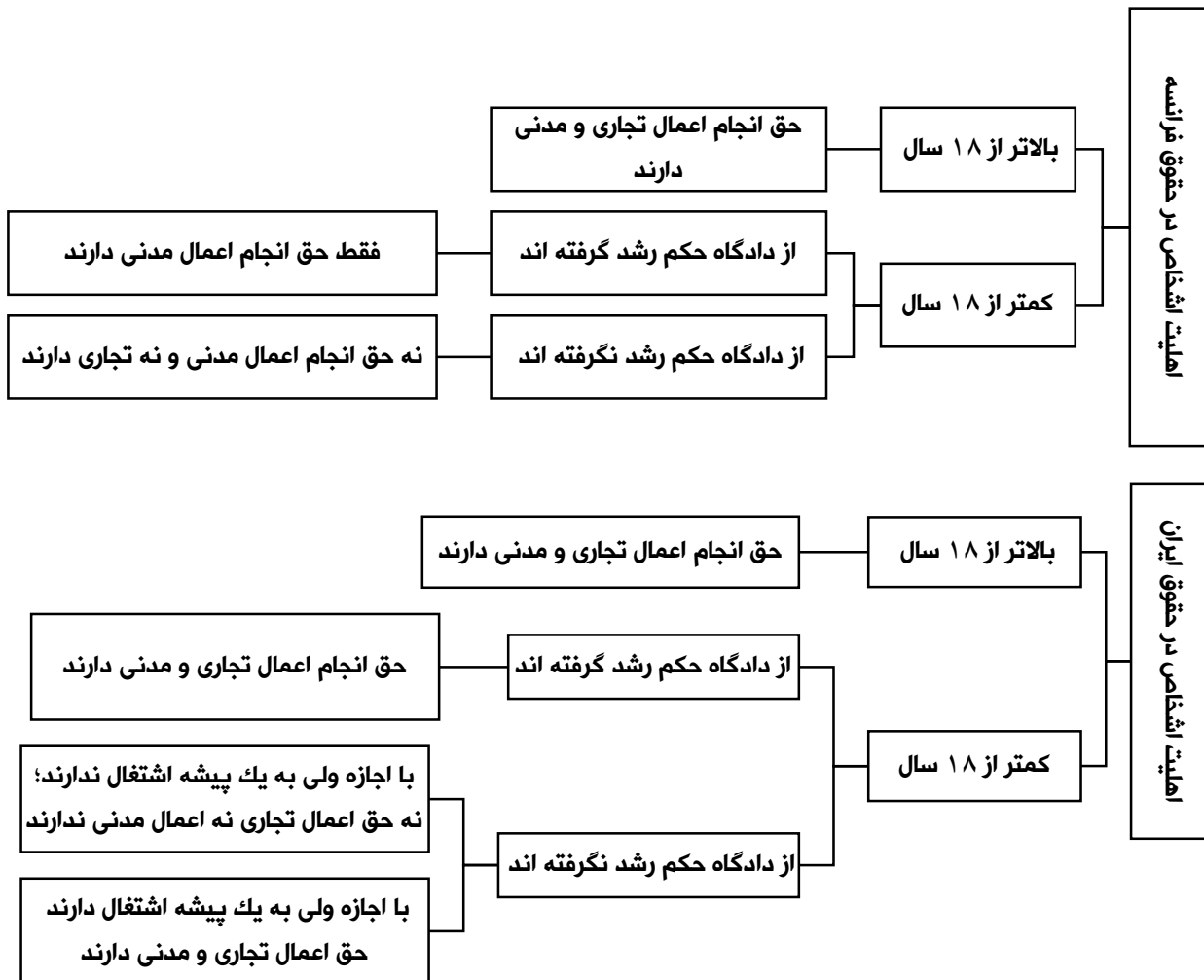
✓ دو سند مهم ICC: اینکوترمز (مجموعه ای از اصطلاحات حقوقی) و قواعد و مقررات راجع به اعتبار اسنادی

شرایط اشتغال به تجارت

- بر طبق قانون اساسی اصل بر آزادی انتخاب شغل است و هر کس می تواند شغل دلخواه خود و از جمله تجارت را انتخاب نماید با این حال در خصوص گروهی بنا به ملاحظاتی امکان تجارت وجود ندارد.

تجارت محجورین

- براساس قانون امور حسبی اگر محجور ممیز باشد می تواند با اجازه ولی یا قیم خود به فعالیتهای تجارتي پرداخته و تاجر تلقی شود ولی محجورین غیر ممیز نمی توانند تجارت کنند. نمایندگان محجورین نیز حق تجارت کردن از جانب ایشان را ندارند.

- برای اینکه محجور ممیز بتواند تعهد تجاری قبول کند لازم نیست در هر معامله ای اجازه ولی یا قیم خود را داشته باشد و اجازه واحد به اشتغال از جانب ولی یا قیم کافی است تا اعمال صغیر ممیز صحیح تلقی می شود.

- اگر به صغیر ممیز اجازه اشتغال به تجارت داده شود، به تصرف دادن اموالش به او بلامانع است، اما اگر صغیر بالغ شده باشد و هنوز اموال در اختیار او قرار داده نشده باشد، به تصرف دادن اموال به او منوط به این است که حکم رشد گرفته باشد و اموالش پس از بلوغ، از تصرف او خارج نمی شود به شرط آنکه او در امور مالی خود قوه درک و تمییز داشته باشد و به او اجازه تجارت داده شود.

مثلاً؛ یک پسر بیش از ۱۵ سال است، ولی به ۱۸ سال نرسیده و حکم رشد هم نگرفته است، اجازه پیشه دارد؛ می توان اموالش را در اختیارش گذاشت. ولی یک پسر کمتر از ۱۵ سال است، اجازه پیشه دارد می توان اموالش را در اختیارش گذاشت.

تجارت اتباع بیگانه

- طبق قانون کار شرایط اشتغال اتباع بیگانه در ایران معین شده است.
- تجارت اتباع بیگانه در ایران با محدودیتهایی مواجه است.
- اتباع بیگانه برای اشتغال در ایران باید رویداد با حق کار مشخص داشته و از وزارت کار پروانه کار اخذ نمایند.
- اعطاء پروانه دلالتی منوط به داشتن تابعیت ایران است.
- حق العمل کاری در گمرک منوط به داشتن تابعیت ایران است
- اعطاء کارت بازرگانی به بازرگانان خارجی منوط به معامله متقابل دولت های متبوع برای بازرگان ایرانی است.
- مهم ترین امتیاز اعطاء کارت بازرگانی این است که امکان اشتغال بازرگانان به بازرگانان بین المللی را فراهم میکند.

تجارت انحصاری

- برخی از اقسام تجارت مانند بانکداری، هواپیمایی، بازرگانی خارجی، صنایع بزرگ در انحصار دولت است و اشخاص نمی توانند در این زمینه ها به تجارت بپردازند.

✓ دادن امتیاز تشکیل شرکت ها و موسسات در امور تجاری، صنعتی، کشاورزی، معادن و خدمات به خارجیان مطلقاً ممنوع است (منظور از تشکیل شرکت اعم است از اینکه شخص خارجی بخواهد در تشکیل ابتدایی شرکت دخالت و مشارکت کند یا خیر) این اصل مانع از این نیست که شرکت های خارجی بتوانند شعبه خود را در ایران، به عنوان شرکت خارجی به ثبت برسانند.

- بیگانگان نمی توانند در اتاق های بازرگانی عضویت داشته باشند.

- البته امکان فعالیت در زمینه های انحصاری با صدور مجوز دولتی ممکن است.

- حمل و نقل هوایی مسافر، بار و محصولات پستی منحصر به هواپیمایی ایرانی است.

- حداکثر سهامی که خارجیان میتوانند در شرکت های سهامی عام تملک نمایند ۲۵٪ و در موارد استثنائی ۳۵٪ است.

ممنوعیت از تجارت

- صاحبان برخی مشاغل به دلیل رعایت شئون یا احتمال سوء استفاده از موقعیت شغلی از تجارت کردن ممنوع شده اند. مثلاً قضاوت به دلیل رعایت شأن منصب قضا و کارمندان دولت از برخی فعالیتهای تجاری نظیر حق العمل کاری در گمرک به دلیل احتمال سوء استفاده ممنوع هستند.

- اگر کسی بخواهد کارت بازرگانی داشته باشد نباید سابقه کیفری داشته باشد.

تجارت با اخذ پروانه و مجوز خاص

- بعضی از فعالیتهای تجاری نیازمند اخذ پروانه یا مجوز از مراجع خاص هستند مثل نمایش فیلم، تأسیس داروخانه، دلالی، آژانس های مسافرتی، حمل و نقل هوایی، تأسیس انبارهای عمومی.

✓ این اجازه نامه ها جنبه شخصی دارد و قابل انتقال نیست.

ثبت تجاری

- موضوع ثبت تجاری در مواد ۱۶ الی ۱۹ قانون تجارت پیش بینی شده است. ثبت نام همه تجار و شرکتهای تجاری در دفتر ثبت تجاری الزامی است.

- تعهدات تاجر در قانون تجارت:

۱- ثبت نام خود در دفاتر ثبت تجاری (موضوع مواد ۱۶ الی ۱۹ ق.ت) در اداره ثبت محل فعالیت (خود تاجر).

۲- حفظ و نگهداری دفاتر تجاری.

- هدف قانون گذار از ملزم کردن تاجر به انجام این تعهدات:

۱- حفظ حقوق اشخاص ثالث.

۲- تسهیل کنترل فعالیت تاجر به وسیله مقامات رسمی.

استثناء:

- کسبه جزء از این ثبت نام معاف هستند.

فایده ثبت نام تاجر در دفاتر ثبت تجاری:

۱- تعیین تعداد اشخاصی که به تجارت مشغولند.

۲- آماره ای بر تاجر شناخته شدن اشخاص ثبت نامی

۳- کسب اطلاع از وضعیت تاجر

۴- برخورداری از بعضی امتیازات

۵- نظارت دولت بر فعالیت های تجاری

محل ثبت نام در دفاتر ثبت تجاری

- هر چند بهتر بود یک دفتر ثبت تجاری ملی واحد برای تمام تجار منظور می شد ولی تاجر باید در دفتر ثبت تجاری محلی که در آن اشتغال دارد اقدام به ثبت تجاری بنماید. **دفاتر ثبت تجاری** در

تهران واقع در اداره ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی بوده و در شهرستانها ادارات ثبت اسناد محل می باشد.

شماره ثبت تجاری

- شماره ای که تحت آن مشخصات تاجر ثبت می شود شماره ثبت تجاری نامیده می شود.

ثبت شرکتها

- ثبت نام شرکتهای تجاری در دفتر ثبت تجاری با ثبت آنها در دایره ثبت شرکتها متفاوت است که ثبت مجدد شرکتهای تجاری لغو به نظر می رسد.

نحوه ثبت نام در دفتر ثبت تجاری

- ثبت نام در دفتر ثبت تجاری به موجب اظهار نامه ای که باید به اداره ثبت تقدیم شود به عمل می آید. این اظهار نامه حداکثر باید ظرف یک ماه از تاریخ تأسیس یا شروع فعالیت تجاری تنظیم و تقدیم شود.

- متصدی دفتر ثبت تجارت مکلف است مفاد اظهارنامه را ظرف ده روز در دفتر خود ثبت نماید.
- کلیه تجار حقوقی و حقیقی ایرانی، تجار حقیقی و حقوقی که یا در ایران تجارت خانه داشته باشند یا اینکه در خارج باشند و در ایران شعبه داشته باشند ملزم به ثبت نام خود در دفتر ثبت تجاری هستند.

- اگر کسی دارای تابعیت بیگانه باشد، باید پروانه اقامت خود را ضمیمه اظهار نامه کند.
- اگر متقاضی درخواست متصدی ثبت را در ارائه شناسنامه یا پروانه اقامت قبول نکند، متصدی حق دارد در خواست متقاضی را برای ثبت رد کند.
✓ در صورت عدم توجه به تقاضای متقاضی ثبت یا رد تقاضای او، متقاضی می تواند به دیوان عدالت اداری یا بخش تخلف انتظامی مراجعه کند.

اعلامی بودن مندرجات دفتر ثبت تجاری

- اطلاعاتی که به وسیله تاجر در اختیار اداره ثبت گذاشته می شود توسط مأمور ثبت به طور شکلی کنترل می شود و لذا ثبت تجاری به مفهوم صحت مندرجات دفتر ثبت نمی باشد به همین دلیل است که گفته می شود مندرجات دفاتر ثبت تجاری جنبه اعلامی دارد.

۱- تغییر محل مرکز اصلی شرکت یا شعبه آن و محل تجارت خانه یا بنگاه.

۲- توقف و انحلال اظهار کننده.

۳- فوت قائم مقام مدیر شرکت یا شخص بازرگانان یا رئیس بنگاه (ظرف شش ماه).

۴- وضعیت شرکت یا بنگاه بعد از فوت نسبت به تعیین هیأت مدیره یا برچیده شدن شرکت.

- از آنجایی که نحوه ثبت نام در دفتر ثبت تجاری به گونه ای است که با اقدام خود شخص متقاضی صورت می گیرد و حدود کنترل متصدی دفتر ثبت تجاری هم محدود است، این امکان وجود دارد که اسم متقاضی در دفتر ثبت تجاری، ثبت بشود. حتی اگر شغل معمولی اش تجاری نباشد.

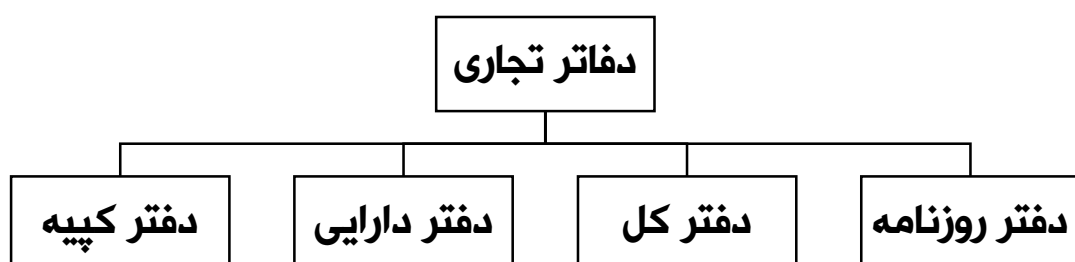
ضمانت اجرای عدم ثبت نام در دفتر ثبت تجاری

- ضمانت اجرای عدم ثبت نام در دفتر ثبت تجاری جزای نقدی (دویست تا دو هزار ریال) است که در ماده ۱۶ قانون تجارت پیش بینی شده است.

✓ میزان جریمه با گذشت زمان و افزایش نرخ تورم اندک است.

- دفاتر روزنامه، کل، دارایی؛ دفاتر حساب موسسه تجاری هستند. و دفتر کپی؛ دفتر ضبط مکاتبات و مراسلات شرکت است.

دفاتر تجاری

- به موجب ماده ۶ قانون تجارت تمام تجار به استثنای کسبه جزء باید دفاتر تجارتي تنظيم کنند.

☑ کسبه جزء تاجر می باشند ولی از نگهداری دفاتر معافند.

فایده تنظيم دفاتر تجارتي

- ۱- با تنظيم دفاتر تجارتي، تاجر بر تجارخانه خود نظارت نموده و بر آن اشراف پیدا میکند.
  - ۲- با تنظيم دقيق دفاتر تجارتي می توان میزان مالیات بر درآمد تاجر را براساس دفاتر تعیین نمود.
  - ۳- دفاتر تجارتي به عنوان سند تحت شرایطی در دادگاه قابل استناد هستند.
- آثار خاص ثبت نام تاجر در دفتر تجارتي:

- ۱- بعضی فعالیت های بازرگانی مانند صادرات و واردات کالا منوط به ثبت نام تاجر در دفتر ثبت تجارتي است. که مستلزم أخذ کارت بازرگانی می باشد.
- ۲ - کارت بازرگانی مربوط به کسانی است که نام خود را در دفتر ثبت تجارتي ثبت کرده باشند

انواع دفاتر تجارتي:

- ۱- دفتر روزنامه
- ۲- دفتر کل
- ۳- دفتر دارایی
- ۴- دفتری کپی

- دفاتر دیگری به نام های؛ دفتر صندوق، دفتر انبار، دفتر فروش وجود دارد که دفاتر معین نام دارند.

- دفاتر دو گونه هستند، تجاری- قانونی؛ دفاتر تجارتي دارای انواع و اقسام مختلفی است ولی دفاتر قانونی که هر تاجری به استثنای کسبه جزء ملزم به تنظيم آنها می باشد چهار دفتر روزنامه، کل، دارایی و کپی می باشد.

- دفتر اندیکاتور تجاری نمی باشد.

دفتر روزنامه

- طبق ماده ۷ قانون تجارت دفتر روزنامه دفتری است که تاجر به طور روزانه تنظیم می کند و به ترتیب تاریخ روز کلیه اعمال تجاری را در آن به ثبت می رساند. پس دفاتر روزنامه از حیث تاریخ انجام معاملات مرتب بوده و گزارشگر فعالیت روزانه تاجر است.

✓ بر اساس نظم زمانی تنظیم می شود.

دفتر کل

- طبق ماده ۸ قانون تجارت دفتر کل دفتری است که در آن انواع و اقسام معاملات از یکدیگر تفکیک شده و هر نوعی در صفحه مخصوص به خود ثبت می شود. تاجر هر هفته یک بار از روی دفتر روزنامه، دفتر کل را تنظیم می کند.

✓ بر اساس نظم موضوعی تنظیم می شود.

✓ دفتر دسته بندی انواع معاملات تاجر است.

دفتر دارایی

- دفتر دارایی که هر سال یک مرتبه تا پایان ۱۵ فروردین سال بعد تنظیم می شود دفتری است که در آن صورت جامعی از کلیه اموال و دارایی تاجر نوشته شده و به امضای او می رسد. پ - تعریف این دفتر در ماده ۹ قانون تجارت آمده است.

✓ در عمل به جای دفتر دارایی، ترازنامه تنظیم می شود.

دفتر کپی

- طبق ماده ۱۰ قانون تجارت دفتر کپی دفتری است که در آن تاجر کلیه اسناد خود را ثبت کرده و به ترتیب شماره بایگانی می کند.

طرز تنظیم دفاتر تجاری

- طرز تنظیم دفاتر تجاری از ماده ۱۱ تا ماده ۱۳ قانون تجارت پیش بینی شده است. طبق مقررات این مواد پس از تهیه دفاتر تجاری به جز دفتر کپیه پیش از آنکه چیزی در دفاتر نوشته شود باید توسط نماینده ثبت امضاء شود (امضا مزبور برای دفتر کپیه لازم نیست). تمام دفاتر تجاری باید شماره صفحه داشته باشد. دفاتر باید قیطان کشی شود و مأمور ثبت پس از شمارش صفحات دو طرف قیطان را با مهر سربی منگنه می کند. جمع تعداد صفحات با قید تاریخ و نام صاحب دفتر در صفحه اول و آخر نوشته شده توسط مأمور مثبت و امضاء می شود.

- این اقدامات باید در موقع تجدید سالانه هر دفتر رعایت شود.

- کلیه اعداد حتی تاریخ لازم است به حروف نوشته شود.

- دفاتر باید منظم و مرتب تنظیم شوند و خط خوردگی، تراشیدگی، لاک گرفتگی و... نداشته باشند.

- حاشیه نوشتن یا نوشتن بین سطور ممنوع است.

- گذاشتن جای سفید در دفتر یا نبودن فاصله بین سطرها نباید صورت گیرد.

ضمانت اجرای عدم تنظیم دفاتر تجاری و عدم رعایت تشریفات و نحوه تنظیم دفاتر تجاری

- طبق ماده ۱۵ قانون تجارت اگر تاجری علی رغم پرداختن به شغل تجاری دفتر تنظیم نکند یا دفاتر خود را چنانچه در قانون آمده تنظیم ننماید جریمه می شود.

- میزان جریمه دویست تا ده هزار ریال است که امروزه مبلغی ناچیز است.

- مطابق بند ۳ ماده ۵۴۲ قانون تجارت اگر تاجری ورشکست شود و ثابت شود دفاتر تجاری تنظیم نکرده یا دفاتر او ناقص بوده یا بی ترتیب تنظیم شده است ممکن است ورشکسته به تقصیر شناخته شود.

- ورشکستگی به تقصیر جرم بوده و طبق قانون مجازات اسلامی ۶ ماه تا ۲ سال حبس دارد. اگر تاجر ورشکسته ای دفاتر خود را مفقود نموده یا از بین ببرد ورشکسته به تقلب شناخته شده و یک تا پنج سال حبس دارد.

- آراء و احکام قطعی احکام قطعی (مدنی و تجاری) دادگاه ها لازم الاجرا هستند، اما به طور استثنائی در مورد ورشکستگی بدون نیاز به تأیید در مرحله بالاتر بطور موقت اجرا می شود.

مدت نگهداری از دفاتر تجاری

- چون در قانون آیین دادرسی مدنی سابق مرور زمان مربوط به دعاوی منقول ۱۰ سال بود و پس از گذشت این مدت و با ایراد خواننده دعوی مسموع نبود لذا ماده ۱۳ قانون تجارت تا ۱۰ سال نگهداری از دفاتر را پیش بینی کرده است ولی اکنون که مرور زمان خلاف شرع شناخته شده و در قانون آیین دادرسی مدنی فعلی حذف شده است باید دفاتر برای همیشه نگهداری شود.

سندیت دفاتر تجاری

- دفاتر تجاری ممکن است در دادگاه به ضرر یا به نفع تاجر مورد استناد قرار گیرد.

- اگر دعوای بین تاجر ناشی از محاسبات و مطالبات تجاری باشد؛ دفاتر تجاری دلیل محسوب می شوند، مشروط بر آنکه این دفاتر مطابق قانون تجارت تنظیم شده باشند. این وضع نسبت به حقوق مدنی جنبه استثنائی دارد؛ زیرا در حقوق مدنی اظهار کسی که به نفع او و به ضرر دیگرای باشد دلیل محسوب نمی شود، در حالی که اظهار تاجر در دفاتر تجاری خود او بر ضد تاجر دیگر قابل استناد است.

- هرگاه دعوی غیر تجاری باشد، دفتر تاجر له او سندیت ندارد و فقط ممکن است جزء قرائن و امارات قبول شود.

- طبق ماده ۱۲۹۹ ق.م موارد ذیل دفتر تجاری را از عداد دلایل خارج می کند.

۱- در صورتی که مدلل شود اوراق جدیدی به دفتر داخل شده است یا دفتر تراشیدگی دارد.

۲- وقتی که در دفتر بی ترتیبی اغتشاشی کشف شود که به نفع صاحب دفتر باشد.

۳- وقتی که بی اعتباری دفتر سابقاً به جهتی از جبهات در محکمه مدلل شده باشد.

سندیت دفاتر تجاری بر علیه تاجر

چون مندرجات دفاتر تجاری در حکم اقرار کتبی تاجر است لذا در هر حال بر علیه تاجر سند محسوب می شود.

سندیت دفاتر تجاری به نفع تاجر

- برای این که بتوان به دفاتر تاجر به نفع خود او استناد نمود براساس مواد ۱۲۹۷ و

۱۲۹۸ قانون مدنی و ماده ۱۴ قانون تجارت باید :

۱- دفاتر تجاری طبق مقررات تنظیم شده باشند.

۲- طرف دعوی تاجر نیز تاجر باشد.

۳- دعوی مربوط به معاملات تجاری باشد.

- اگر هر دو طرف دعوی تاجر بوده و به دفاتر خود استناد نمایند و میان دفاتر تعارض وجود داشته باشد هر دو از عداد دلایل خارج می شوند مگر این که دلیلی بر ترجیح یکی بر دیگری وجود داشته باشد.

- طبق ماده ۱۲۹۸ قانون مدنی اگر کسی به دفاتر تاجر استناد کرد نمی تواند مندرجات آن را تفکیک کند.

- اگر به دفاتر تاجری در دادگاه استناد شود او باید دفاتر را در دادگاه ابراز یا تلف آنها را ثابت کند در غیر این صورت قرینه بر صحت ادعای طرفی است که به دفاتر استناد می کند.

نکته

- هر جا در مقرر قانونی، یک یک موضوع اماره شناخته شود آن اماره قانونی است. و اگر یک اماره در قانون پیش بینی نشده باشد ولی در حل اختلاف توسط قاضی تأثیر داشته باشد آن اماره قضایی است. اما در جایی از قانون که خلاف یک اماره تجویز شده باشد آن اماره نسبی است. اماره مطلق هم در قانون خلافش تجویز نشده است.

- ثبت نام تاجر در دفتر ثبت تجارتي، اماره قضایی نسبی تاجر بودن آن است.

شیوه ارائه دفاتر در دادگاه

- اصولاً وقتی به دفاتر تاجر استناد می شود تاجر باید عین دفاترش را در دادگاه ابراز کند ولی در موارد زیر مندرجات مورد استناد توسط رئیس یا مدیر دفتر دادگاه خارج نویس می شود :

۱- امکان ابراز دفتر در دادگاه نباشد.

۲- ابراز دفاتر خلاف نظم یا عفت عمومی یا مصالح عامه یا حیثیت اصحاب دعوی یا دیگران باشد.

ارائه خلاصه دفاتر

- در فرانسه مواردی که خواهان دعوی می تواند مستقیماً و شخصاً به اسناد و دفاتر تاجر دست یابد نام برده شده مثل دعاوی مربوط به ارث یا ورشکستگی و در سایر موارد قاضی می تواند خوانده را به ارائه خلاصه اسناد و دفاتر الزام کند.

- در حقوق ایران چنین تفکیکی وجود ندارد.

تعریف کسبه جزء

- کسبه جزء اشخاص حقیقی هستند که فعالیت تجارتي را صرفاً برای رفع نیاز مالی جهت گذراندن زندگی انجام می دهند.

کسبه جزء

- هر چند کسبه جزء تاجر محسوب می شوند ولی به دلیل آن که حجم معاملاتی که انجام می دهند چشمگیر نیست از برخی تکالیف تجار معاف شده اند مثل معافیت از ثبت تجارتي یا تکلیف تنظیم دفاتر تجارتي.

- کسبه جزء مشمول مقررات ورشکستگی قرار نمی گیرند.

ملاک تشخیص کسبه جزء

- افراد حقیقی زیر از مصادیق کسبه جزء محسوب می شوند:

۱- کسبه، پیشه وران، تولید کنندگان و نظایر آن که میزان فروش سالیانه آنان از مبلغ یکصد میلیون ریال تجاوز نکند.

۲- ارائه دهندگان خدمات در هر زمینه ای که مبلغ دریافتي آنها در قبال خدمات ارائه شده در سال از مبلغ پنجاه میلیون ریال تجاوز نکند.

مالکیت تجارتي و صنعتی

- کلیه حقوقی که در نتیجه فعالیت تجارتي به تاجر تعلق می گیرد مالکیت تجارتي می نامند مانند حقی که تاجر نسبت به علامت تجارتي خود دارد و منظور از مالکیت صنعتی کلیه حقوقی است که در نتیجه فعالیت صنعتی به صنعتگران تعلق می گیرد مثل حق اختراع.

مالکیت علمی

- مالکیت علمی نیز به مانند مالکیت تجارتي و صنعتی از جمله حقوق غیر مادی است. مالکیت علمی ممکن است هنری یا ادبی باشد.

- حقوقی که هنرمندان بر آثار هنری خود دارند مالکیت هنری و حقوقی که مولفان بر تألیفات خود می یابند مالکیت ادبی می گویند.
- مالکیت‌های علمی هم جنبه مالی و هم غیر مالی دارند.
- مالکیت‌های تجاری، صنعتی و علمی از انواع حقوق معنوی محسوب می شوند.
- مالکیت‌های مذکور موجب حق بهره برداری انحصاری مالک می شوند و در صورتی که مالکیت تجاری و صنعتی به ثبت برسند مالک مورد حمایت قانونی قرار می گیرد.
- مالکیت تجاری و صنعتی محدود به زمان و مکان می باشند .
- در خصوص حمایت از مالکیت تجاری و صنعتی قراردادهایی میان دولت ها به امضا رسیده است. مثل قرارداد اتحادیه پاریس ۱۸۸۳ که ایران عضو آن است.

مایه تجاری

- به مجموعه اموال اعم از مادی و غیرمادی که برای تجارت مورد بهره برداری قرار می گیرد مایه تجاری یا حقوق تجاری می گویند.

عناصر متشکله مایه تجاری

- عناصر تشکیل دهنده مایه تجاری ممکن است مادی یا غیرمادی باشد مثل حسن شهرت یا اثاثیه و محل کار.

اسم تجاری

- اسمی است که فعالیت تجاری تحت آن انجام می پذیرند .
- ممکن است اسم تجاری همان نام تاجر باشد یا نام دیگری باشد.
- مقررات اسم تجاری از ماده ۵۷۶ تا ۵۸۲ قانون تجارت را به خود اختصاص داده است. با گذشت چندین دهه از تصویب قانون هنوز آیین نامه اجرایی آن تدوین نشده و لذا اسم تجاری به تنهایی قابل ثبت نیست و عملاً به عنوان علامت تجاری به ثبت می رسد.

علامت تجارتي و صنعتي

- هر چند مفهوم علامت تجارتي و صنعتي به هم نزديك است ولي علامت تجارتي براي معرفي كالاهاي مختلف يك شركت يا كارخانه به كار مي رود در حالي كه علامت صنعتي علامتي است كه براي معرفي محصول خاص استفاده مي شود.

- در ماده ۵۲۹ قانون مجازات اسلامي علامت تجارتي مورد حمايت كيفري قانونگذار قرار گرفته است.

- جهت حمايت بين المللي از علائم تجارتي و صنعتي معاهدات بين المللي وجود دارد.

- در حقوق داخلي مي توان به قانون ثبت علائم تجارتي و اختراعات مراجعه كرد.

انواع علامت

- علامت ممكن است نقش، تصوير، رقم، مهر، لفاف، برچسب و يا موزيك خاص باشد .

ويژگي هاي علامت تجارتي:

۱- علامت بايد تازگي داشته باشد.

۲- علامت بايد وجه تمايز داشته و ابتكاري باشد.

۳- علامت نبايد گمراه كننده باشد.

علائم ممنوعه:

۱- پرچم ايران و هر پرچمي كه دولت ايران استعمال آن را به عنوان علامت تجارتي منع كند و مدالها و نشانها و انگ هاي دولت ايران.

۲- كلمات و عباراتي كه موهم انتساب به مقامات دولتي و رسمي باشد.

۳- علائم موسسات رسمي مثل هلال احمر.

۴- علائمي كه منحل انتظامات عمومي يا منافي عفت باشد.

- ثبت علائم تجارتي اختياري است مگر در موارد خاص مثل مواد غذايي يا بهداشتي و دارويي.

- محل ثبت علائم تجارتي اداره ثبت شرکته‌ها و مالکیت صنعتی در تهران و ادارات ثبت اسناد در شهرستانها می باشد.

- علامت تجارتي پس از ثبت در روزنامه رسمی منتشر می شود.

- اعتبار ثبت علامت تجارتي در ایران ده سال است و باید تقاضای تجدید ثبت داده شود.

- رسیدگی به دعاوی مربوط به مالکیت صنعتی در محاکم تهران به عمل می آید .

حق اختراع

- حق اختراع یعنی حق انحصاری استفاده از اختراع برای مخترع .

- حق اختراع با ثبت اختراع ایجاد می شود.

- مدت استفاده از حق اختراع بیست سال است که همه ساله باید ثبت آن تمدید شود.

- حق اختراع ظرف پنج سال باید استفاده شود یا پیشنهاد استفاده آن به دیگران داده شود، والا از بین می رود.

- ثبت اختراع خارجیان مشروط به رفتار متقابل دولتهای متبوع ایشان است.

- تصمیم مرجع ثبت اختراع در دادگاه قابل اعتراض است.

- اختراع پس از ثبت در روزنامه رسمی آگهی می شود .

- در ازای ثبت اختراع ورقه اختراع صادر می شود.

- در صورت تکمیل اختراع ورقه اختراع تکمیلی صادر خواهد شد.

- مدت اعتبار ورقه اختراع تکمیلی مانند ورقه اختراع است.

- اگر تکمیل اختراع توسط شخصی غیر از مخترع انجام گیرد به وی اجازه استفاده از اختراع را نمی دهد.

موارد ابطال ورقه اختراع

- ۱- اختراع جدید نباشد.
  - ۲- اختراع از موارد ممنوع الثبت باشد.
  - ۳- اختراع صرفاً جنبه علمی داشته باشد.
  - ۴- از اختراع ظرف ۵ سال استفاده نشده باشد.
  - ۵- ثبت اختراع تمدید نشده باشد.
  - ۶- از تاریخ ثبت بیست سال گذشته باشد .
- دعاوی مربوط به حق اختراع در محاکم تهران رسیدگی می شود.

رقابت تجاری

- رقابت از اصول و مبانی تجارت است.

رقابت:

- ۱- مشروع
  - ۲- نامشروع
- رقابت نامشروع یا مکارانه هم دارای جنبه کیفری و هم حقوقی است .
- رقابت مکارانه ممکن است با ایجاد سوء تفاهم و گمراهی مشتری صورت گیرد یا با انحراف مشتری دیگران به سمت خود محقق گردد.